

slovenské dotyky

ročník XIII číslo 10 október 2008

cena: 18 Kč

**Textárska súťaž
s Katkou Koščovou**

(str. 6)

**August '68
v dokumentoch**

(str. 16)

**Osemdesiatka
Andyho Warhola**

(str. 20)

**Fotograf
Vladimir Yurkovic**

(str. 24)

**Igor
Holováč**
nikdy netancoval
princa

ZA PAVLOM HRÚZOM

„PROBLÉMOVÝ AUTOR“

Pavel Hružík sa narodil 14. júna 1941 v Banskej Bystrici, zomrel 17. augusta 2008 tiež v Banskej Bystrici. Bol výrazným predstaviteľom súčasnej slovenskej prózy, ktorý sa po dvadsiatich rokoch „normalizáciou vynúteného odmlčania“ dokázal v 90. rokoch opäť presadiť množstvom provokatívne pôsobiacich próz. Narodil sa v krajčírskych rodinách, otcov pánsky salón v päťdesiatych rokoch zostátnili. Už počas štúdia na elektrotechnickej priemyselnej

v Banskej Bystrici publikoval prózy v denníku Smer a od roku 1959 aj v Mladej tvorbe. Po vyštudovaní Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave 1959-1964 vystriedal niekoľko krátkodobých zamestnaní, v roku 1968 sa stal redaktorom martinského dvojtýždenníka Matičné čítanie, z ktorého ho pre jeho politické a občianske postoje k augustovým udalostiam v roku 1968 a vďaka nasledujúcemu normalizačnému procesu v roku 1971 prepustili. Vylúčili ho zo Zväzu slovenských spisovateľov, zakázali mu publikovať a tým ho vylúčili z oficiálneho kultúrneho života až do pádu komunizmu v roku 1989. Až do roku 1974 si nemohol nájsť prácu, potom pracoval ako údržbár tenisových kurtov, skladník a energetik. V druhej polovici 70. rokov pracoval anonymne pre Slovenský rozhlas v Banskej Bystrici. V tomto období publikoval iba samizdatovo, všetky rukopisy zaslané do súťaží či

do vydavateľstiev „vyššie miesta“ zastavili. Pokračoval v kontaktoch s českým spisovateľom Ludvíkom Vaculíkom, ktoré sa začali ešte v časoch Matičného čítania. V roku 1990 nastúpil do banskobystrického štúdia Slovenského rozhlasu, kde pracoval až do odchodu na dôchodok.

Už osud Hružíkovho debutu „Dokumenty o výhladoch“ (1966) naznačil, že do slovenskej literatúry vstúpil „problémový autor“ a to v oboch významoch slova. Po odmietnutí v Stredoslovenskom vydavateľstve vyšla kniha vo vydavateľstve Smena a napriek tomu, že bola ocenená Kraskovou cenou za najlepšie prozaické debuty roka, dostalo sa jej aj dosť silne odmietavej kritiky. „Problémový“ sa Hružík ukázal aj v téme; na rozdiel od väčšiny vtedy nastupujúcich autorov ho každodennosť zaujímal aj v zmysle spoločenských problémov. Dobový kontext a najmä kontext dobovo príznačného jazyka sa tu už jasne priraduje k Hružíkovej prozaickej tvorbe. Konflikt „veľkých“ spoločenskopolitických a „malých“ osobne prežívaných dejín sa ešte výraznejšie prejavil v Hružíkovej druhej knihe „Okultizmus“ (1968). Názov tohto súboru premyslene komponovaných poviedok rámcovaných citátmi z knihy o okultizme môžeme čítať aj ako „ó- kultizmus“. Ďalšia zbierka próz „Chlieb a kry“, ktorá vyšla až s dvadsaťročným odstupom, má obmenu známeho rímskeho hesla: „Chlieb a hry“ (1996). Časť Hružíkových ponovembrových knižných publikácií je oneskoreným vydaním či autorskou adaptáciou starších rukopisov zo 70. a 80. rokov. Jednou z nich je „Pereat“, ktorá vychádza zo samizdatových „Zvukov ticha“ (1976). Ďalší rímsky výrok – tentoraz však fatálnejší Pereat (Nech zhynie!) nachádza v knihe svoj novodobý význam v faživej a bezvýchodiskovej atmosfére poviedok. Aj kniha „Párenie samotárov“ s podtitulom „Rendezvous 69“ (1993) obsahuje texty napísané desaťročia pred publikovaním. Pod názvom „Slovenský dekameron“ mala vyjsť už v roku 1970. Poviedky tejto zbierky Hružík opäť komponuje, ako naznačuje jej pôvodný názov, na bocacciiovskú situáciu stretnutia ľudí, ktorí si rozprávajú svoje príbehy. V Hružíkovom podaní sú to dosť príznační ľudia, ktorých spája osamelosť. Skutočnou témou ďalšej Hružíkovej knihy „Oči kuričove“, ktorú autor sám označil za paródiu na výrobný román, je paródia na skutočný život, ktorú so sebou prináša doba i ľudia, ktorí túto dobu žijú. Ďalšie jeho prózy boli „Chlieb a kry“, „Hore pupkom, pupkom sveta“. V roku 2001 napísal esej „Lunetárium“ a v roku 1973 rozprávkovú hru „Nedobytný hrad“. K svojmu beletristickému dielu pridal v roku 2000 knihu „Bystrica v ... tom“, ktorá je literárnou montážou o jeho rodnom meste, príhodách a zážitkoch jeho obyvateľov a návštevníkov. Tvorbu Pavla Hružíka ocenili v roku 1998 Cenou Tatrabanky. V tom istom roku získal aj Cenu Dominika Tatarku za knihu „Hore pupkom, pupkom sveta.“

V Pavlovi Hružíkovi odchádza nielen jeden z mála slovenských spisovateľov disidentov, ale aj jeden z najpozoruhodnejších zjavov slovenskej prózy posledných desaťročí.

Vojtech Čelko

OKULTIZMUS A INÉ PRÓZY
(úryvok)

Dobál sedel za pracovným stolom, zavalený papiermi. Slnko mu bilo do chrbta, clonil si na výkazy, ale možno len preto, aby nemohol cez okno obdivovať krásny deň a zaťažovať sa márnosťami. Teraz hľadá na zvoniaci telefón a zrejme rozmýšľa, čo sa zase od neho môže chcieť. Zdvihol napokon seba aj slúchadlo:

„Osobne.“ Ozval sa mu hlas, neústupný ako to vyzváňanie. Predstavil sa mu teda, ako sa patrí, natiahol šnúru do krajnosti, posadil sa naspäť na svoje miesto, lenže naopak. Oprel

lakeť o operadlo a hľadel cez oblok von – tentoraz však prázdny okom.

„Jste ještě tam?“ prerušil vtom volajúci sám seba.

„Ale hej,“ zašomre Dobál.

„Ibaže neviem, čo s tým mám mať práve ja.“

„Snad nic, to však jeden nikdy neví... Kdy jste byl posledně na vaší chalupě?“

„Na chate.“ Očividne zdržiaval čas aj dych.

„To nie je nijaká chalupa, iba obyčajná malá chatka. Taký spuchnutý záhradný hajzlik. Sú medzi nami ešte aj takíto zaostanci, predstavte si!“

„Tak kdy, člověče! Kdy jste tam byl posledně, bude to? Nebo to nevíte?“ rozčuľoval sa hlas stále viac. Typický oficiersky samonáser, mohol si povedať Dobál, ale nahlas preriekol len:

„V sobotu.“

„Kterou?“

„Túto predsa.“

„Snad by vás mohlo zajímat, jestli to tam máte v pořádku...“

„Vy ste od vojska, vravíte,“ začal opatrne Dobál. „Ak vám náhodou uletel granát, tak sa nehnevám. Aspoň sa toho zbavím. Poisťovňa zacvaká, nemajte strach.“

KEĎ AJ TICHO HRIALO

Zamyslenie k tohoročnej sedemdesiatke významného exilového pracovníka, evanjelického teológa a spisovateľa.

Vďaka aktivitám slovenskej evanjelickej cirkvi v Českej republike sme mali posledné roky možnosť sa stretnúť a bližšie zoznámiť s reverendom Dušanom Tóthom z kanadského Toronta. Narodil sa v Modre 2. júla 1938. Po gymnaziálnych štúdiách v Pezinku a v Trnave vyštudoval teológiu na Slovenskej evanjelickej bohosloveckej fakulte v Modre, ktorú dokončil v roku 1961. Po základnej vojenskej službe v roku 1963 začal študovať na Vysokej škole múzických umení v ročníku Ladislava Chudíka. Po promócii v roku 1967 pracoval necelé dva roky v redakcii bratislavského rozhlasu vo vysielaní Dobrého rána. V roku 1968 emigroval, najprv žil v Spojených štátoch amerických a od roku 1971 v Kanade, ktorej občianstvo prijal v roku 1977. Do kňazskej služby bol ordinovaný v roku 1969 v East Chicagu v štáte Indiana. Ako kňaz slúžil v cirkvách Sv. Trojice v East Chicagu a od roku 1971 u Sv. Pavla v Toronte. Na Torontskej teologickej fakulte postgraduálne vyštudoval starostlivosť o chorých a zomierajúcich, súčasne pracoval v nemocnici Sv. Michala v Toronte (1990-1992). Od roku 1992 až dodnes pôsobí u Sv. Lukáša v Toronte.

Popri kňazskej činnosti vysielal prostredníctvom rozhlasovej stanice Slobodná Európa, Radia Canada International a Hlasu Ameriky svoje náboženské meditácie a kultúrne programy. V rokoch 1971-1990 bol

generálnym tajomníkom Svetového kongresu Slovákov. Dlhé roky pôsobil ako spolupredseda Židovsko-kresťanskej organizácie za ľudské a občianske práva a bol členom riaditeľskej rady Mnohokultúrnej divadelnej asociácie. Po roku 1990 pracoval ako koordinátor Medzinárodnej luteránskej laickej ligy pre Strednú a Východnú Európu. Túto čin-

nosť zakončil odchodom do dôchodku v roku 2003. Bol asistentom predsedu Evanjelickej cirkvi Misourskej synody Dr. Ralpha Boehmanna, poradcom prezidentov Václava Havla a Michala Kováča. Jeho záľubou je divadlo. Najprv režíroval takmer dvanásť rokov v torontskom Novom divadle a súčasne bol členom Divadla poézie a malých javiskových foriem. V roku 1977 založil Kanadskú základinu pre umenie a divadlo a neskôr Torontské slovenské divadlo, v ktorom režíruje a účinkuje. V rokoch 1980-1984 viedol Slovenské televízne vysielanie „Slovak panorama“. Momentálne navštevuje divadelnú hru

„Horúce leto 68“, ktorú pre Torontské slovenské divadlo napísal Viliam Klimáček, pri príležitosti štyridsiateho výročia invázie vojsk Varšavskej zmluvy do Československa.

Dušan Tóth už štyridsaťšesť rokov žije s manželkou Valériou, s ktorou vychovali dve deti a je starým otcom dvoch vnúčat. Na Slovensku vyšiel výber z jeho meditácií v roku 2000 v mikulášskom Tranosciu, ale bol hneď rozobraný. Niet divu, že sa pre veľa ľudí v niekdajšom Československu stal priam členom rodiny, ktorého počúvali pri rozhlasovom vysielaní. Dokázal prostými slovami vystihnúť a upozorniť na trvalé hodnoty, na ktoré pre podenkové ciele v každodennom zhone zabúdame. Sú okorenené nielen jeho skúsenosťami, ale aj duchovnými myšlienkami a nechýbajú ani historické sekvencie.

Každý si z jeho meditácií vezme niečo iné, čo je prirodzené. Mňa, hneď takmer v úvode, oslovili jeho slová: „Snažte sa zostať v úzkom kontakte s členmi rodiny a dobrými priateľmi. Nezváčšujte malé problémy a držte si jazyk na uzde. Slová však neprehŕtajte, sú ťažko stráviteľné, ale uchránia vás od mnohých nepríjemností. Nájdite si vždy čas na láskavé a ohľaduplné konanie. Nemáme čas, je veľmi ľahká a stručná odpoveď. Všetci máme rovnako dlhý iba dvadsaťštyrihodinový deň.“

Úryvky zo zamyslení reverenda Dušana Tótha sme uverejnili už n ajeseň 2005 v Zrkadlení-Zrcadlení, štvrtročníku, ktorý vydáva Slovenský literárny klub v Českej republike, ale Dušanovo jubileum, ku ktorému mu aj v mene jeho čitateľov a niekdajších poslucháčov srdečne gratulujeme, nás primälo publikovať iné zamyslenia z jeho knižky.

Vojtech Čelko

LEN TREBA CHCIET

Predstavte si situáciu: máte štyridsaťšesť rokov a po veľkej havárii na motocykli ste spálený na nepoznanie. O štyri roky neskôr po leteckom nešťastí ste paralyzovaný od pásu dolu. Vedeli by ste si predstaviť, že po tom všetkom sa stanete milionárom, šťastným novomanželom, či úspešným podnikateľom alebo kajakárom, parašutistom, kandidátom na politický úrad? Wiliam Mitchel z USA dosiahol všetko, o čom ste čítali a ešte oveľa viac, a to po dvoch veľkých haváriách, ktoré mnohofarebnými vráskami poznačili jeho tvár na nepoznanie; ruky ostali bez prstov a tenké nohy v invalidnom kresle bez známky života. Po havárii na motocykli sa Mitchel podrobil šestnástim operáciám, lebo šesťdesiatpäť percent jeho tela obhorelo. Nebol schopný udržať vidličku, nôž či lyžičku, vytočiť telefónne číslo alebo osprchovať sa bez pomoci niekoho blízkeho. Mitchel, bývalý námorník, sa nikdy nezmieril s porážkou. Vravieval: „Som kormidelníkom lode môjho života. Môžem si vybrať z možností – vidieť situáciu ako ústupok, alebo ako východiskový bod do nového života. Vďaka vnútornej sile a chuti do života o šesť mesiacov neskôr riadil lietadlo. Kúpil si dom vo viktoriánskom štýle v štáte Colorado, pozemky, lietadlo a reštauráciu. Neskôr s ďalšími dvoma priateľmi založil podnik na výrobu kachlí. Lietadlo, ktoré riadil štyri roky po havárii na moto-

cykli, sa zrútilo pri štarte z 20-metrovej výšky. Následok – Mitchel bol od pásu nadol paralyzovaný. „Čo sa tu so mnou udialo? Čo som urobil, že prichádza na mňa taký krutý trest?“

Deň a noc na sebe veľmi tvrdo pracoval, aby sa znovu stal samostatným v maximálne možnej miere. Stal sa primátorom v Colorade a neskôr kandidoval do amerického Kongresu pod heslom: Nielen druhá pekná tvár.

Napriek šokujúcemu vzhľadu a fyzickému handicapu sa Mitchel stal kajakárom. Zaľúbil sa a vstúpil do stavu manželského, dosiahol titul majstra v administrácii, pokračoval v lietaní, s obrovským elánom cestoval po Spojených štátoch a prednášal o zachovaní čistej prírody. Mitchelovo neotrasené pozitívne myslenie ho priviedlo aj do televízneho programu Good Morning America, objavil sa na stránkach New York Times, Parade a v iných známych periodikách. „Predtým, ako som bol paralyzovaný, mohol som robiť tisíc vecí. Teraz sa môžem sústrediť na 900 vecí. Hovorím ľuďom, že som prešiel cez dve ťažké skúsenosti v živote a rozhodol som sa, že ma nezlomí; skúsenosť z boja s nimi využijem pre budúci život.“

Keď si myslíte, že sa pred vami, alebo na vás zrútil svet a bolesť je tak blízko, že si nevidíte pred oči, urobte krok dozadu, pozerajte sa na veci a život v širšej perspektíve a zide vám na um: Konečne, to nie je koniec sveta. Pamätajte, že v živote nie je dôležité to, čo sa vám stalo, ale to, čo z toho môžete spraviť.

PREČO TOľKO ĽAHOSTAJNOSTI?

Proroci Starej zmluvy, filozofi – moderní, aj z doby Aristotela – a zákonodarcovia vytvorili etické a mravné normy. Prostredníctvom nich možno rozlišovať, čo je dobré a čo zlé. Máme Desatoro Božích prikázaní, rímske a občianske právo, Napoleonský kódex... Morálne rozlišovania sa zjednodušili. Na jednej strane stoja tí, ktorí páchajú zlo, na druhej strane jeho odporcovia. Kam ale možno zaradiť ľudských jedincov, ktorí vidia zlo, veľa zla, až priveľa zla a... predsa nevytiahnu z vrecka ruku, alebo sa pootočia, aby ho nevideli. Zdá sa, že proroci, filozofi, či zákonodarcovia na nich zabudli.

O čom hovorím? O všedných každodenných starostiach. Okolo seba vidíme mnoho zla a predsa sa tvárimo, akoby sa nič nedialo. Nielenže ho nechceme vidieť, ale dokonca sme sa naučili ospravedlňovať ho. A to len preto, aby sme zlo nemuseli konfrontovať, prípadne sa proti zlu angažovať. Predstavte si scénu. Skupina skinhedov napadla svojho rovesníka, ktorý pokojne čaká na mestskú dopravu. Desiatky ľudí videlo ako hrubo dobili chlapca, ktorý stál náhodou na zastávke a jediné zlé, čo spravil bolo, že tam bol v zlom čase. Nikto nevytiahol ruky z vreciek. Na druhý deň sa všetky komunikačné prostriedky zaoberali hľadaním príčin, prečo toľko ľahostajnosti. Začali sme sa zamýšľať, prečo toľko ľahostajnosti. A to je dobre. Začali sme sa aspoň zamýšľať. Ľahostajnosť voči historickým pamiatkam sa nás zdanlivo dotýka menej. Budúce generácie ju však patrične zhodnotia. Hodnotenie nebude pre nás veľmi lichotivé. Vďaka ľudskej ľahostajnosti sa staré geto so židovskou ulicou obrátilo na rumovisko, rozpadli sa vzácne zámokové schody či desiatky ďalších historických budov a pamiatok nielen v Bratislave, ale v celej našej krajine – na Slovensku. Pamiatkári sa rozdiskutovali, rozpisali, volali na poplach. Pomohlo to? Áno! Stará Bratislava mení svoj tvar. Jej atmosféra, romantika a jedinečnosť, i tá krása sa vracia naspäť.

Naša ľahostajnosť k prírode sa nás – zdá sa – dotýka najmenej. Veď ak sa nám podarí niekde ísť, tak už len do cudziny. Naše deti, a po nich ďalšie generácie detí, nás budú žalovať, že sme si nádhernú slovenskú prírodu zdevastovali. Nechránili sme ju, aby sme do jej neporušeného náručia priviedli svojich priateľov, hostí, naše deti a vnúčatá. Ekológovia zatiaľ len dvíhajú varovné prsty. Verím, že raz prehovorí nahlas zrozumiteľnou a jadrnou rečou, aby sme všetci zachránili to najkrajšie, čo máme – prírodu rodnej slovenskej vlasti.

V každej oblasti života je ľahostajnosť chorobou, ktorú treba liečiť. Chorobou, dôsledkom ktorej je smrť. Útek zo života.

DIALÓG LÁSKY

Niekedy, hlavne v krízových životných situáciách, sa snažíme uchopiť osud do svojich rúk a bojovať do poslednej sily. Postupne však zisťujeme, že síl nám ubúda a napokon príde moment, keď k nám prichádza pomoc, pretože odovzdávame svoj osud do Božích rúk. Vtedy dostávame novú energiu, novú náplň nášho hľadania.

Tento príbeh sa nám stal v roku 1969 v jeden mrazivý februárový večer. Tri dni po príchode do Spojených štátov sme boli s manželkou a štvorročným synom pozvaní na schôdzku do Pittsburghu, kde sa malo rozhodnúť o našom ďalšom osude. Povedali nám, že tam zostaneme niekoľko dní a potom poletíme do Milwaukee, kde žijú naši príbuzní. Zhodou okolností sa rozhodlo, že z Pittsburghu nás pošlú večerným lietadlom do Milwaukee. Celý deň sme sa pokúšali zatelefonovať sesternici. Nadarmo. Nenašli sme ju. Posadili nás do lietadla, ktoré nás odvážalo do ďalekého a neznámeho kraja. Do mrazivej zimy, bez peňazí a navyše nikto nevedel, že prichádzame. Pochytila nás panika. Začali sme uvažovať o tom, kde budeme nocovať, za čo budeme jesť a čo si počneme v prípade, že naši príbuzní sú na dovolenke. Manželka so synom tíško plakali. Ja som mal tiež slzy na krajíčku, keď k nám podišla mladá stewardka. Spýtala sa nás niečo po anglicky, čomu sme prirodzene nerozumeľi. Manželka sa pokúšala dohovoriť sa s ňou po nemecky, po maďarsky, po rusky. Vyrozumeli sme, že sa nás pýta, či sme Nemci. Keď sme povedali, že sme Slováci, obrátila sa a odišla. Všetci traja sme úplne inštinktívne pochopili, že iba Boh nám môže pomôcť. A tak, ako nás naše mamičky naučili, povedali sme si: „Poručeno Pánu Bohu.“ Po pristátí lietadla sme začali vystupovať. Keď sme prechádzali popri kabíne pilota, otvorili sa dvierka a stewardka ukázala mladému opálenému pilotovi na nás. On sa usmial a ľubozvučnou slovenčinou prehovoril: „Dobrý večer, Slováci. Aj ja som Slováč, moja mamička je od Trenčína. Môžem vám nejakú pomôcť?“ Spoločne sme vyšli do letiskovej budovy, našiel našich príbuzných a odletel. Kým sme čakali na príchod rodiny, z úst nám akosi prirodzene vychádzala pieseň „Chvála Tebe, Bože náš...“

Bol to večer, na ktorý v živote nezabudneme. Bol to večer, keď sa naplnilo staré slovenské príslovie: Keď je bieda najväčšia, Božia pomoc najbližšia. Ten neopakovateľný večer nás naučil, že Boh chce, aby sme boli pokorní a len vtedy nám ukázal pravý zdroj sily a energie. V ten večer akoby nám povedal: „Nech sa vám srdce nestrachuje! Verte v Boha a verte vo mňa.“

Osemdesiatosemročná žena, ktorú každý poznal pod menom teta Hela sa rozhodla – vraj už naposledy – poobzerať si Európu. Po návrate domov, na prekvapenie všetkých, teta vyhlásila, že sa chce naučiť po hebrejsky. Bola známa tým, že dlho nerozmýšľala. Zašla na najbližšiu teologickú fakultu a prihlásila sa na Katedre hebrejčiny. Profesor si s ňou sadol a začal jej veľmi opatrne vysvetľovať, že hebrejčina je veľmi zložitý jazyk a pre osobu v jej veku to znamená vynaložiť obrovskú námahu. „Nuž,“ povedala teta, „celý život som nad tým rozmýšľala, že sa naučím po hebrejsky, ale nikdy na to nebol čas. Na ceste po Európe som si uvedomila, že mi sily ubúdajú a ja sa musím rýchlo začať učiť. Viete, ja tu už dlho nebudem a keď pôjdem do neba, chcela by som sa so svojím Stvoriteľom zhovárať v Jeho rodnom jazyku.“

Na to, aby sme sa mohli rozprávať s naším Stvoriteľom, nemusíme sa naučiť po hebrejsky. Božia reč je univerzálna. Hovorí s nami všetkými jazykmi lásky. Aj my sa musíme naučiť jazyk lásky, aby sme s naším Stvoriteľom hovorili v Jeho rodnom jazyku. Aj medzi sebou by sme mali hovoriť jazykom lásky. Bez neho niet porozumenia, pokoja a nádeje vo večný život.

Štefan Marko Daxner bol ideológ a vedúci predstaviteľ slovenského národného hnutia v devätnástom storočí, popritom pôsobil ako publicista a právnik. Narodil sa 26. decembra 1822 v Tisovci, kde aj zomrel 11. apríla 1892. Je pochovaný na Národnom cintoríne v Martine. Študoval na latinskej škole v Ožďanoch, v Spišskej Novej Vsi, na gymnáziu v Rožňave, na evanjelickom lýceu v Bratislave, právo na evanjelickom kolégiu v Prešove. Advokátske skúšky zložil v Pešti. Pôsobil ako právnik, neskôr zastával rôzne funkcie v štátnej službe, stal sa druhým podžupanom Gemersko-Malohontskej župy v Rimavskej Sobote. Od roku 1872 hospodáril na rodinnom majetku v Tisovci.

Národne uvedomelé a demokraticky cítiace rodinné prostredie, z ktorého Štefan Daxner vyšiel, určovali jeho národno-kultúrnu a politickú aktivitu už počas štúdií i po ich skončení. Na bratislavskom lýceu patril k príslušníkom štúrovskej mládeže. Usiloval o vzdelanostné, hospodárske a sociálne povznesenie ľudu. V roku 1847 zúčastňuje sa na zhromaždení Tatrínu, ako jeden z tých, ktorí sa dostali naň plavbou na plti po Váhu. Nové impulzy do jeho politickej činnosti vniesla revolúcia v monarchii v marci 1848. Spoluosnovateľ prvého celonárodného programu, marcových Liptovských žiadostí, privítal na verejnom zhromaždení 1. mája 1848 v Rimavskej Sobote revolúciu. Stal sa iniciátorom zvolania celonárodného zhromaždenia na 10.5.1848 do Liptovského Mikuláša, kde boli prijaté Žiadosti slovenského národa. Za aktivitu v slovenskom národnom hnutí bol zatknutý a štatáriným súdom spolu s Jánom Franciscim a Michalom Bakulínyim odsúdený na trest smrti. Župný súd rozsudok zmenil na trojročný žalár v refaziach. Z väznice „troch sokolov“ vyslobodili cisárske vojská. Ihneď sa pripojili k slovenskému dobrovoľníckemu zboru, v ktorom Daxner pôsobil ako kapitán a zverili mu funkciu politického pobočníka až do rozpustenia zboru v roku 1849. Aj v podmienkach Bachovho režimu, po porážke revolúcie, svoju funkciu v správe župy využíval na presadzova-

nie slovenčiny do úradov a škôl. Z jeho iniciatívy zvolali na 6. júna 1861 do Martina celonárodné zhromaždenie, na ktorom sa zúčastnilo vyše tisíc ľudí zo všetkých krajov Slovenska. Predložil vlastný koncept požiadaviek, ktoré boli po diskusii zhrnuté do dokumentu Memorandum národa slovenského. Stálo na základe rešpektovania celistvosti Uhorska, na prirodzenom práve národov a národnej rovnoprávnosti. Hlavnou požiadavkou Memoranda bolo uznanie osobitnosti slovenského národa a jeho jazyka a vytvorenie slovenského Okolia, v ktorom by sa slovenský jazyk mohol plne uplatňovať v štátnej a župnej správe, v školstve a kultúre. Daxner sa stal zakladajúcim členom a členom výboru Matice slovenskej, hlavným organizátorom založenia gymnázia v Revúcej, jeho hlavným dozorcóm a významne prispel k jeho vybudovaniu a k rozvoju. V roku 1865 kandidoval vo voľbách do uhorského snemu. Vypracoval precízny volebný program, ktorý od neho prevzali aj niektorí iní slovenskí kandidáti, pretože ústredný slovenský národný program neexistoval. Vládnuci polofeudálny režim reagoval na jeho program tým, že pred voľbami Daxnera preložili a zamedzili tak jeho zvoleniu. Aj po zrušení Matice slovenskej a slovenských gymnázií zostal pevným obrancom národnej svojbytnosti Slovákov a ich prirodzených práv. Stal sa spoluzakladateľom Tatrabanky, pomáhal prenasledovanej slovenskej inteligencii.

Štefan Daxner nezanechal, tak ako napríklad Ján Francisci, Gustáv Zechenter alebo Jozef Miloslav Hurban a popri nich mnohí iní, obširnejší životopis alebo spomienky. Vlastný životopis napísal v tretej osobe a jeho najobširnejšia práca Po roku 1849, ktorá naň do istej miery nadväzuje, zostala nedokončená. Literárne sa venoval najmä politickej publicistike. Jeho tvorba v tejto oblasti, vrátane jej svetonázorových a historických aspektov, patrí k najväčším prínosom slovenskej politiky v druhej polovici 19. storočia.

Vojtech Čelko

ŠTEFAN MARKO DAXNER V SLUŽBE NÁRODA

(ÚRYVOK)

Maďari mali roku 1861 krásnu príležitosť riešiť otázku národnú na základe prirodzenom a skutočnom a spolu i historickom a spravodlivom. Oni mali jednoducho uznať národy vo vlasti jestvujúce za národy, lebo veď je to pravda skutočná, historická a neodškriepiteľná; mali im dopriať a zákonom zabezpečiť slobodný národný vývin, v občianskom, cirkevnom, školskom a kultúrom ohľade obmedzený vo vzťahu jedných ku druhým zásadou reciprocit a zásadou integrity a dobra spoločnej vlasti. Takýmto spôsobom boli by integritu vlasti stotožnili so životnými záujmami jej národov, boli by si poistili sympatie týchže národov a spolu i vďačnosť dynastie, ktorá činom takým bola by bývala zachránená od chybnej, od roku 1860 proti Slovanom sledovanej politiky a jej následkov.

Ale Maďari ako prišli ku sláve a moci, tak zabudli na najsvätejšie záujmy vlasti, t.j. na to, že ona je vlasťou všetkých v nej jestvujúcich národov, a v svojej osudnej – kumánskej – pýche a intolerantnosti privlastnili si ju výlučne, akoby

ona bola len ich výdobytkom, ich výlučným majetkom. Oni zabudli na sľuby nemaďarským národom činené predtým, keď ešte potreba bola na spoludejstvovanie tých národov. Vtedy bola im rovnoprávnosť národná heslom svätým, potom, keď dosiahli cieľ, stala sa im ona nezmyslom, trhaním krajiny, status in statu, snahou protiústavnou, skrátka, vlastizradou, dákoromanizmom, panslavizmom. Predtým uznávali nemaďarské národy vlasti za národy, potom len za cudziu fajtu („idegen fajt“ – slová Deákove), za národnosti bez bytia národného, teda za výsledok bez príčiny, lebo podľa ich vymyslenej a lživšej nauky „všetci občania v Magyarországu bez ohľadu na reč tvoria v politickom ohľade len jeden národ, a to historickému pochopu štátu maďarského zodpovedajúci jediný a nerozdielny národ maďarský“. (Vid' zprávu poverenictva snemového, v záležitosti národnosti vyslaného. P.b.V, č. 44, 1860.) Touto vražednou naukou a fikciou postavili alternatívu, že alebo nemaďarské národy vlasti tejto musia byť mravne

vykynožené a pomaďarčené, alebo vlasť táto musí sa rozpadnúť na toľko vlastní, koľko jesto v nej národov, právo života majúcich. Oni teda náukou tou inaugurovali vo vlasti našej stálu borbu na smrť a život medzi národmi, dokým alternatívy tej jeden alebo druhý spôsob nezakončí borbu.

Praví priatelia Uhorska len žalostif môžu nad osudným obratom týmto, ktorým tisícročný základ integrity Uhorska, t.j. spoločný záujem jeho národov je podvrátený a na to miesto založený „Magyarország“ s panstvom jedného národa nad ostatnými a s integritou na násilensve, fikcii a krivde spočívajúcou. Aristokracia slovenská mohla vplyvom svojím prekazif deštruktívny ten proces, ale odrodilstvom svojím stala sa neschopná na také dielo, stala sa bezsilným povlekonošičom aristokracie maďarskej, kynožiteľom živlu toho, z ktorého čerpať mala silu svoju. Národná inteligencia slovenská však bola prislabá na to, aby zdravý a patriotický program svoj, ustálený na kongrese svätomartinskom, previedla oproti úradnej moci, vláde a politike dvora.

Jubilejné roky

NAĎA VOKUŠOVÁ

Aj z obsahu októbrového čísla Slovenských dotykov vidieť, že tento rok je naozaj rokom výnimočných jubileí. Zaužívalo sa už i familiárne označenie „osmičkový rok“. Aj preto na stránkach nášho časopisu nájdete prezentáciu knihy fotografií zo Slovenska, v ktorej rôzni autori zachytávajú atmosféru v jednotlivých slovenských mestách počas vojenského zásahu armád piatich štátov Varšavskej zmluvy v auguste 1968, ktorého štyridsiate výročie sme si tento rok pripomenuli. K tejto téme patrí i reportáž

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

o Božene Fukovej, slovenskej poslankyne, ktorá ako jedna zo štyroch vtedajších zákonodarcov hlasovala proti vstupu cudzích vojsk na územie Československa. Na ďalšej dvojstrane si anketou z pera Egona Lánského pripomíname Mnichovskú dohodu v roku 1938, podpísanú pred sedemdesiatymi rokmi, ktorej následkom bol i vznik Slovenského štátu. Výpočet môžeme ukončiť ešte jednou udalosťou – bol ňou takzvaný Víťazný február, keď sa k moci dostala Komunistická strana Československa. Od tých čias ubehlo presne šesťdesiat rokov. Všimli ste si, že takmer všetky výročia tohto roku nepripomínajú práve pozitívne udalosti, ale skôr naopak? Ja sa preto vo svojom úvodníku pristavím len pri jednom z nich, pri tom, ktorý je v mojich očiach naopak veľmi pozitívny. Je to 28. október 1918, keď si pripomenieme deväťdesiate výročie vzniku Československa.

Ako vieme, pred týmto dátumom už dávnejšie viedol vývoj v Rakúsku-Uhorsku k rozpadu mocnár-

stva. Sformoval sa domáci a hlavne silný zahraničný odboj, ktorý sa začal otvorene usilovať o osamostatnenie Československa. Pripomeňme si, že dôležitú úlohu pri tom zohrali tiež československé légie, ktoré v tom čase bojovali na východnom fronte. V marci 1914 odišiel do emigrácie Tomáš Garrigue Masaryk. Doma ho podporoval úzky kruh priaznivcov pod vedením Eduarda Beneša a v zahraničí zasa našiel pomocnú ruku medzi krajanmi, najmä v Spojených štátoch amerických. V septembri prišiel Beneš do Paríža a na konci roka nadviazal s Masarykom spojenie aj slovenský astrofyzik Milan Rastislav Štefánik. Všetci traja zostavili v priebehu roku 1916 Českú a neskôr Československú národnú radu. Všetci traja sa stali spolutvorcami novovznikajúcej republiky. Najprv sa rodili návrhy na usporiadanie monarchie do spolkového štátu a tu padla aj zmienka o budúcom spolení Čechov a Slovákov do jedného štátu. Všetci zúčastnení si uvedomovali, že vyhlásenie Československa nebude až také ľahké, ako ho potom udržať a nedopustiť násilnosti a krviprelievania. Cisár racionálne nekládol týmto snahám veľký odpor, dúfajúc, že nový štát nepreruší s Rakúskom všetky zväzky. Dvadsiateho ôsmeho októbra prevzal Národný výbor zásobovaciu centrálu Obilný ústav a neskôr i ďalšie úrady. Popoludní bola na Václavskom námestí vyhlásená samostatnosť. Ešte ten večer bol prijatý prvý zákon, ktorý s okamžitou platnosťou vyhlásil Národný výbor za vykonávateľa štátnej zvrchovanosti, tiež pokračujúcu platnosť všetkých rakúsko-uhorských zákonov a podriadenie sa úradov Národnému výboru. Do konca októbra bolo rozhodnuté o republikánskej forme štátu a zosadení Habsburgovcov z českého trónu. Prvým prezidentom republiky sa stal Tomáš G. Masaryk a predsedom vlády Karel Kramář. Československo v tejto chvíli nastúpilo cestu k samostatnosti, národnej emancipácii a demokracii – k tej aspoň na určitý čas. Myslím si, že súžitie našich dvoch národov v jednej republike bolo nielen vo svojej dobe veľmi pragmatickou záležitosťou, ale oba národy nepochybne výrazne obohatilo.

Tohtoročné jubileá naozaj nútia k širším zamysleniam. Ale na budúci rok to nebude tiež inak. Len si uvedomme – sedemdesiat rokov od vypuknutia II. svetovej vojny, od vzniku Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu i od uzatvorenia českých vysokých škôl. Na druhej strane si pripomenieme šesťdesiat rokov od založenia Severoatlantickej aliancie a Rady Európy. Bude to štyridsať rokov, čo na miesto Alexandra Dubčeka nastúpil do čela nášho

štátu Gustáv Husák a s ním normalizácia, ale oslavovať budeme najmä významné dvadsiate výročie zrodu zamatovej revolúcie a pádu komunizmu v Československu. A aby som to trochu odľahčila, budeme hovoriť aj tridsiatich rokoch existencie letného času u nás. Ako vidno, dôvodov na zamyslenie a zastavenie sa v našom životnom behu bude naozaj dostatok...

SLOVENSKÝ EVANJELICKÝ SVET V PRAHE

Historická a prelomová – to nie sú prehnané prívlastky pre konferenciu s trochu zložitým názvom „Vplyv evanjelického náboženstva na udržanie národnej identity Slovákov žijúcich v zahraničí a jeho vízia do budúcnosti“, ktorú v dňoch 19.-21.9.2008 zorganizoval Slovenský evanjelický a.v. cirkevný zbor v Prahe.

Zišli sa na nej slovenskí biskupi, seniori, farári a ďalší predstavitelia cirkvi z celého sveta od USA a Kanady, cez Česko po Dolnú zem, teda Maďarsko, Rumunsko a Srbsko. Samozrejme zaznelo na nej to, čo je dobre známou skutočnosťou, totiž, že cirkev a tá luteránska zvlášť – zohrala veľkú rolu pri zachovaní národnej identity Slovákov v zahraničí. Je starou pravdou, že keď prišli Slováci na nové miesto, ich prvou starosťou bolo založiť školu a kostol, lebo s týmito dvoma inštitúciami stálo a padalo ich národné prežitie. To platilo dvojnásobne na Dolnej zemi, kde už pred vyše štvrttisícročím osídľovali úrodné roviny vyludnené po vyhnaní Turkov.

Na konferencii sa po prvý raz v histórii stretli slovenskí evanjelici z celého sveta a v rámci mimoriadne nabitého a dobre premysleného programu sa riešili najmä súčasné problémy, postavenie cirkvi v dnešnej postmodernej, globalizovanej spoločnosti, a vízia. Konferenciu podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, zúčastnil sa na nej aj podpredseda slovenskej vlády Dušan Čaplovič. Dôležitým záverom je zriadenie spoločného koordináčného združenia, ktoré by malo pomáhať aj pri zakladaní nových zborov po svete. Hneď vo chvíli svojho vzniku deklaroval tento nový subjekt rezolúciou vôľu stať sa členskou organizáciou Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Práve SZSZ, pre ktoré tak vznikol mimoriadne vzácny a vítaný partner, chce iniciovať podobné stretnutie aj s katolíckmi a ďalšími cirkvami, aby sa duchovné otázky slovenských komunit dali riešiť na skutočne ekumenickej úrovni. Evanjelici v Prahe na tomto poli vykonali v septembri 2008 fantastický zakladateľský počín.

Vladimír Skalský

Tragická havária

Vlajky sa na Slovensku spustili na pol žrde. Vláda vyhlásila štátny smútok po havárii autobusu so slovenskými turistami v Chorvátsku, ktorá si vyžiadala 14 obetí. Nehoda neďaleko chorvátskeho mesta Gospić sa zaradila medzi najväčšie tragédie v histórii slovenskej autobusovej dopravy. „Ide o najväčšiu haváriu takéhoto typu od vzniku Slovenskej republiky,“ povedal novinárom premiér Robert Fico. Súčasne ide o najväčšiu dopravnú nehodu v Chorvátsku od roku 1983, keď do vlaku narazil autobus plný študentov. Pri nehode, ktorej príčinou mohol byť mikrosprávok vodiča alebo defekt, utrpela ďalšia zhruba tridsiatka cestujúcich rôzne zranenia. Obete tragédie previezol na Slovensko vládný špeciál. Na Slovensku naposledy vyhlásili štátny smútok po havárii vojenského lietadla, ktoré sa v januári roku 2006 zrútilo pri maďarskej obci Hejce neďaleko slovenských hraníc.

Haváriu vtedy neprežilo 42 cestujúcich, väčšinou vojakov vracajúcich sa z misie v Kosove.

Koncepcia k slovenskému zahraničiu schválená

Nový Pamätník slovenského vysťahovalectva, ktorý má stáť v Bratislave do dvoch rokov, alebo špeciálne vysielanie Slovenskej televízie pre Slovákov v zahraničí od júna 2010 schválila vláda v koncepcii štátnej politiky starostlivosti o Slovákov v zahraničí. Táto koncepcia sa zaoberá obdobím do roku 2015 a vláda sa v nej zaviazala naďalej pravidelne podporovať krajanov cez grantové projekty 40 miliónmi korún ročne a Slovákov v Maďarsku ďalšími tromi miliónmi korún. Tieto sumy sú rovnaké ako v posledných rokoch. Do konca roka 2011 by tiež mala na Bratislavskom hrade vzniknúť expozícia dejín vysťahovalectva a života zahraničných Slovákov. Z mate-

riálu je tiež zrejme, že v súčasnosti žije vo vyše 50 krajinách sveta približne 2,2 milióna osôb hlásiacich sa k slovenskému pôvodu. Status národnostných menšín, zakotvený v zákonoch, majú však len Slováci žijúci v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy.

Košice európskym hlavným mestom kultúry

Košice ponosú v roku 2013 titul Európske hlavné mesto kultúry. Rozhodla o tom medzinárodná komisia. Tento titul získa v roku 2013 aj jedno francúzske mesto. Už od 14. decembra 2007 bolo známe, že komisia nositeľa tohto titulu vyberala medzi Košicami, Martinom, Nitrou a Prešovom. Keďže projekt Európske hlavné mesto kultúry (EHMK) 2013 môže prezentovať celé Slovensko, MK SR chce, aby sa podujatie stalo jednou z priorit vlády a chce nájsť dostatočnú podporu na riešenie jeho financovania

z verejných zdrojov. Mesto v súvislosti s realizáciou projektu počíta s prívlekom investícií vo výške 2,4 miliardy korún, z nich 53 percent budú tvoriť štrukturálne fondy.

Košický projekt Interface je projektom dlhodobej transformácie mesta prostredníctvom kultúry, ktorý chce vytvoriť priaznivé prostredie pre kultúru a kreativitu. Podľa neho projekt je veľmi dobrou príležitosťou vybudovať kultúrne inštitúcie, zapojiť mladých umelcov a zachovať nárast kultúrneho života v meste. „Mnoho mladých ľudí, absolventov našich škôl v Košiciach a na Slovensku, tu ostalo vďaka tomuto projektu, v ktorom našli uplatnenie svojich schopností,“ dodal. Hlavnými témami projektu Interface je premena bývalých priemyselných a armádnych zón na prostredie kreatívneho priemyslu, vnesenie kultúry do okrajových častí mesta, dialóg medzi východnou a západnou Európou a zosúladenie potrieb človeka a životného prostredia.

... a rozum zostáva stáť

„Pôjdeš do basy, ty hajzle!“ oznámil minister spravodlivosti exministrovi spravodlivosti. Takto Harabin Lipšicovi. Harabin ako sudca a bývalý predseda Najvyššieho súdu iste vie, ako ľudí do basy poslať. Spravodlivosť a nezaujatý prístup nadovšetko! Na tento pekný prísľub upozornil najvyšší kresťanský demokrat Pavol Hrušovský. Harabina sa spýtal, či sú tieto slová pravdivé. Ak by sa potvrdili, žiadal prerušiť mimoriadnu schôdzu o odvolaní Harabina a zavolať poslanecké grémium. „Zaznelo to,“ uviedol Lipšic. Harabin tvrdil opak, Lipšic si podľa neho vymýšľa. Vraj je to jeho marketingový ťah. Predsedajúci schôdze Miroslav Číž nestratil správny smer a povedal, že parlament nie je odpočúvaný a údajnú urážku nezachytili ani mikrofóny, a preto Hrušovského požiadavku odmietol. Potom sa našla nahrávka z televízie Joj. Joj a minister si spomenuli, že vlastne to povedal: „Vytiekli mi nervy... Povedal mi, drž hubu, ja mám 51 rokov, ja mám niečo už vo svojom živote odžitie, zatváral som mafianov, dával som im doživotné tresty.“ Drž hubu však vraj Lipšic nepovedal, to teda nie, slušne totiž vykral: „Povedal som: Prosím? My si tykáme? Držte hubu.“

Dôvodom nevráždivosti bolo odvolávanie Harabina kvôli maličkosti – kamarátil sa totiž s údajným bossom albánskej mafie Bakim Sadikim. Najprv teda tvrdil, že ho vlastne nepozná, potom sa objavili odposluchy, z ktorých vyplynulo, že si volávali, srdečne sa bavili, tykali si, poznali sa bez predstavovania po hlase. Parlament ho samozrejme z funkcie neodvolal, koalícia je koalícia. Hviezda spoločensko-„kultúrnych“ akcií, parketový lev a nenahraditeľná súčasť nedelnej Smotánky, doktor práv Štefan Harabin, zostáva garantom spravodlivosti.

Najvláda z najdemokratickejšieho najhnutia, ktoré uja Harabina do funkcie nominovalo, tento spor veľmi nezaujal. Naopak zaujímali ho predkovia Daniela Lipšica. Prípomenuť svojho priateľa a bývalého politika za LS-HZDS Augustína Mariána Húsku, ktorý bol ako trestanec v jáchymovských baniach. „Prenasledoval ho, vypočúval, trápil a trýznil istý pán Lipstein, o ktorom je Augustín Marián Húška dodnes presvedčený, že to bol predok pána Lipšica,“ povedal Mečiar. „Žiaden taký môj predok neexistuje,“ odpovedal mu Lipšic. Prípomienka pána Močiara bola skutočne noblesná aj vzhľadom na to, čo sa rozprávalo ďalej, Rodina Lipšicovej matky zahynula v koncentráku, zatiaľ čo Húskovci arizovali.

Židia zaujímali aj Harabina.

Najnárodnejšia Slota sa obáva, že keď doma otvorí chladničku, vyskočí z nej Lipšic a poradí mu, nech sa radšej nechá angažovať ako celebrita niektorou televíziou. „Bude konkurovať hrdinom, ako Banánovi alebo Pipine,“ myslí si šéf národniarov.

„Slovensko nie je ani Bielorusko, ani Kuba. Ak si pán premiér Fico nevšimol november

1989, my ostatní sme si ho všimli,“ komentoval hrozby koalíčných predstaviteľov, že podajú na Lipšica trestné oznámenie pre podozrenie, že Lipšic poslancom predložil falšované dôkazy proti ministrom. Neskôr to len málinko otočili, že možno aj nie sú sfalšované, ale iste nelegálne získané. „V slovenskom parlamente sa stalo po prvý raz, aby niekto navrhol uznesenie, že za to, že poslanci dali niečo na pôdu parlamentu, ktorá je chránená imunitou, majú byť trestne stíhaní,“ povedal nezaradený poslanec František Mikloško počas dnešnej rozpravy k návrhu na odvolanie ministra spravodlivosti. Podľa neho v Mečiarovi sa začínajú oživovať spomienky z mladosti, najmä na desaťmesačný pobyt v Moskve a tým aj jeho boľševické spôsoby. „Chápem to, je to vec fyziologická, možno že nás to čaká všetkých, veď budeme starí,“ dodal.

Harabin sa poďakoval za dôveru a dodal, že okrem Lipšica, ktorý je kriminálnik, majú maslo na hlave aj všetci ostatní z opozície. Sľafkovský bol na zasadnutí mestského zastupiteľstva v Liptovskom Mikuláši v deň, keď je podpísaný na parlamentnej prezenčnej listine, Vášáryová podpísala antichartu a celkovo má veľkopanské maniere, Palko si ako minister objednal sociologický prieskum o vlastnej osobe a... a... v Amerike bijú černochovi! Daniela Lipšica vyzval, aby sa vzdal justičnej skúšky, ktorú mal získať v rozpore s predpismi. Nedostatočné znalosti z oblasti justície chce Harabin Lipšicovi pomôcť odstrániť. „Verejne sľubujem, že ak prejaví záujem, prijímeme Lipšica za súdneho čakaťela a napravíme spoločnými silami to, čo sa napravíť asi nedá, ale skúsime to,“ zaviazal sa. Zároveň sa nazdáva, že Lipšic sa na ministerstvo spravodlivosti vráti, ale ako súčasť väzenskej upratovacej čaty s vysávačom a handrou. „Prípomínate mi správanie niektorých nacistov, ktorí mali židovských predkov a dokázali sa podieľať na vraždení nevinných detí, žien a starcov v koncentračných táboroch len aby dokázali vernosť fašizmu,“ uviedol Harabin. „Aký je rozdiel medzi Goebbelsom a pánom Lipšicom?“ pýtal sa Harabin.

„Je to stoka,“ povedal Palko, čo sme si stihli všimnúť všetci. „Ste chudák,“ uzavrela smerom k najspravodlivejšiemu ministrovi Mária Sabolová. No aj my sme chudáci, že máme namiesto parlamentu stoku.

Sociológovia tvrdia, že devätnásť rokov po páde komunistického režimu všeobecná dôvera k iným ľuďom klesá a nastupuje „privatizácia osobného života“. Slováci sa riadia heslo ja, potom ja, potom dlho nič, potom rodina, potom veľmi dlho nič a potom ostatní. „Tých, ktorí sú presvedčení, že ľuďom možno dôverovať, je už menej ako tých, ktorí veria v reinkarnáciu,“ zaklincovala Kusá sociologička. Ešte stále je však taký blázon každý desiaty. Páni v parlamente však už pracujú na tom, aby toto hrozivé číslo znížili.

P. A. F. Ztohotový

Smejúci sa vorkoholik

Anton Baláž v tomto roku oslavuje 65-ku, prezident republiky mu pri tejto príležitosti prepožičal štátne vyznamenanie Rad Ludovíta Štúra II. triedy. Tento spisovateľ, publicista a novinár stihol popri rozsiahlej literárnej tvorbe v živote nepredstaviteľne veľa, bol šéfredaktorom týždenníka Sloboda i Slovenského denníka, redaktorom viacerých iných periodík, hovorcom prezidenta Michala Kováča, podpredsedom Slovenského syndikátu novinárov, dlhé roky jednou z vedúcich osobností Literárneho informačného centra. Pre nás je aj dlhoročným mimoriadne blízky spolupracovníkom i priateľom...

• Pri príležitosti životných jubilej sa zvykne bilancovať. Prezident Slovenskej republiky zbilancoval tvoje doterajšie pôsobenie tak, že ti udelil štátne vyznamenanie. Čo pre teba znamená? A ako by si bilancoval ty, čo považuješ za to najdôležitejšie, čo sa ti v živote podarilo?

Keď sa v odpovedi sústredím len na svoju tvorivú bilanciu, tak „štatisticky“ je celkom bohatá: vydal som doteraz štrnásť kníh, z nich je až deväť románov, z ktorých dva – Skleniková Venuša a Tábor padlých žien boli sfilmované a z románu Tu musíš žiť vznikol menší televízny seriál (a hoci si dva roky oddychol v televíznom trezore, po uvedení na obrazovku získal veľký divácky ohlas aj uznanie kritiky). Za dôležitú časť mojej tvorby považujem aj rozhlasové hry, ktoré som písal len príležitostne, v tvorivých pauzách medzi veľkými románovými projektmi, ale vždy som sa pri nich všeličo potrebné poučil o úspornosti výrazu, živosti dialógu, dramatickosti stavby príbehu ap. Ak prejdem od štatistického pohľadu na svoju tvorbu k jej prijatiu, tak kritika väčšinu mojich diel prijala priaznivo, Skleniková Venušu napríklad ocenila ako jedno z prvých kritických diel o súčasnosti po rokoch tupej normalizácie (o knihe vyšlo viac ako dvadsať recenzií, čo dnes vnímam takmer ako zázrak!). Román Tu musíš žiť, hoci sa odohráva v čitateľsky „neatraktívnom“ fabrickom prostredí, vyšiel čoskoro v druhom vydaní a bol preložený do češtiny a poľštiny. A román Chirurgický dekameron, mnou zámerne situovaný do atraktívneho nemocničného prostredia, sa mal krátko po vydaní premeniť na televízny seriál v réžii Stanislava Párnického, ale nežná revolúcia a nastupujúci „diktát trhu“ urobili na Slovensku veľkú bodku za celou pôvodnou televíznou tvorbou. Na literatúru to našťastie nemalo taký zničujúci dopad a tak po knihe Hijo, kone Stalinove! vychádza v roku 1993 román Tábor padlých žien a môžem sa vaším čitateľom pochváliť, že na tohtoročnej Bibliotéke predstavím už jeho tretie vydanie, doplnené dokumentárnou prílohou, ktorá tak trochu odkryje zdroje mojej inšpirácie pri jeho písaní. A čo považujem ako autor za najdôležitejšie? Možno fakt, že po zošrotovaní môjho debutu Bohovia ročných období – hoci zastrážovaný štátnou bezpečnosťou a s dlhoročným zákazom publikovať – som sa nevzdal a pokračoval som v písaní.

• V Slovenských dotykoch sme kedysi v roku 1999 uverejnili rozhovor, napísaný „Anton Baláž, smejúci sa uprostred dejín“. A naozaj človek uprostred dejín, medzi totalitnými režimami, smejúci sa, ba chechtajúci sa aj cez slzy, je hlavnou témou tvojich kníh. Čím ťa priťahuje práve princíp historickej grotesky?

Tá príťažlivosť súvisí jednak s mojimi literárnymi záľubami, keďže sa cítim ako „slovenský odchovanec“ grotesknej tradície ruských klasikov, najmä Gogola a Bulgakova, ktorých diela mi pomohli nielen vniknúť do dejínami groteskne spotvorených hlbín ľudskej duše, ale zároveň mi pomáhali aj v primeranom psychickom zdraví prežiť absurdnosti nášho normalizačného režimu, ventilovať ten tlak, ktorý pociťovali tvoriví ľudia najmä v sedemdesiatych rokoch. Potom prišla –

aspoň pre mňa a mojich literárnych druhov Dušana Mitana či Dušana Duška – veľká ponovembrová úľava a s ňou poznanie, že to, o čom sme chceli vypovedať ako o dráme našich dejín, sa veľmi skoro začalo meniť na grotesku! Preto moje Hijo, kone Stalinove!, Tábor padlých žien či Kronika šťastných zajtrajškov. Ich čitateľský ohlas mi potvrdil, že to bola správna cesta, ktorou som sa vydal pri literárnom skúmaní našich nedávnych dejín.

• Patríš k málu spisovateľov, ktorí majú aj obrovský organizačný a manažérsky talent. Čo je podľa teba to kľúčové, čo by sa v slovenskej kultúre malo zmeniť? Na čo by si sa zamerlal, keby si bol – hypoteticky – napríklad ministrom kultúry?

AK môžem, začnem od toho ministra kultúry. Ten súčasný, Marek Madarič, má prijal pri príležitosti môjho nedávneho životného jubilea a ja som stretnutie využil hlavne na to, aby som ho požiadal, či by jeho úrad, v spolupráci so spisovateľskými organizáciami, Literárnym informačným centrom a prípadne aj vydavateľmi pôvodnej tvorby, hľadať spôsob, aby sa knižky súčasných autorov, básnikov, prozaikov a tvorcov detských knižiek, mohli dostať do knižníc v potrebnom množstve a v rámci systému, ktorý by zabezpečil, aby sa nám autorom nestávalo, že keď nás niektorá knižnica pozve na besedu, zároveň sa nám panie knihovníčky ospravedlnia, že, žiaľ, naše nové knihy nemohli nikde zohnať, respektíve ich nemali za čo kúpiť, a či by sme nejaké svoje diela so sebou aspoň neprinesli? K žiadosti na vytvorenie systému pravidelného zabezpečenia knižníc novými knihami súčasných autorov ma viedla aj skutočnosť, že ministerstvo kultúry

práve predložilo do parlamentu návrh zákona o audiovizuálnom fonde, ktorý by v prípade schválenia zabezpečil značné a pravidelné finančné prostriedky na rozvoj pôvodnej dramatickej tvorby – filmovej, ale i televíznej. A tak som si povedal: keď pre filmárov, prečo nie aj pre spisovateľov! Na požiadanie pána ministra teraz pripravujem s niektorými odborníkmi projekt takejto štátnej grantovej podpory zabezpečenia knižníc novou produkciou z pôvodnej tvorby. Viem, že pri všetkých problémoch, ktoré v súčasnosti v slovenskej kultúre existujú, by to bol len malý krok vpred – ale potešil by iste aj našich čitateľov.

• Zaoberáš sa dlhodobo okrem iného prezentáciou slovenskej literatúry v zahraničí, v tomto smere spolupracuješ aj so Slovensko-českým klubom a Slovenským literárnym klubom v ČR na aktivitách v Česku a so Svetovým združením Slovákov v zahraničí na aktivitách do celého sveta. Ako hodnotíš výsledky a ďalší potenciál týchto snažení?

K výsledkom by som zarátal každoročnú účasť na významných medzinárodných knižných veľtrhoch, kde v pomerne reprezentatívnom výbere predstavuje slovenská knižná produkcia a ich súčasťou sú sprievodné podujatia s autormi, ktorí môžu svoje diela predstaviť v preklade do príslušného jazyka. Môžem uviesť, že vďaka podpornému systému SLOLIA, ktorý vytvorilo Literárne informačné centrum, sa za desať rokov jeho existencie takto preložilo okolo 170 diel slovenských autorov, napríklad stále pribúdajúcich prekladov aj do češtiny. Dôležité sú aj kontakty na Slovenské inštitúty, slovakistov, štipendiá pre prekladateľov, viaceré odborné semináre o preklade, na rok 2010 pripravené hostovanie SR na medzinárodnom knižnom veľtrhu detskej knihy v Bologni. Tento rok vyjde aj v Slovenských dotykoch avizovaná reprezentačná antológia poézie slovenských básnikov žijúcich v zahraničí Medzi dvoma domovami, na budúci rok to bude antológia prózy. Je to dost? Nie, je to málo, málo pre „malú“ literatúru, najmä, keď tie oveľa väčšie či veľké vydávajú na tieto účely neporovnateľne väčšie prostriedky. Myslím si, že potenciál, ktorý sa budoval v uplynulom období, vrátane aktivít Slovensko-českého a Slovenského literárneho klubu je dnes značný. Bolo by škoda, keby toto úsilie, často založené len na obetavosti jednotlivcov, malo vyjsť nazmar.

• Čím žiješ v týchto dňoch, týždňoch a mesiacoch?

Užívam si už trochu oneskorený dôchodok, lebo do konca júna som pôsobil v Literárnom informačnom centre. A hoci som niektoré pracovné väzby ešte celkom neopustil, mám vždy ráno úžasný pocit slobody pri pomyslení, že o hodinu dve sa nebudem musieť zodvihnúť od počítača a rozrobeného textu a utekať do roboty. Pravda, to užívanie je zároveň dost hypotetické: mám na stole tri literárne projekty, ktorými striedavo žijem. Prvým je kniha o povojnových osudoch slovenskej židovskej komunity, hlavne tej jej časti, ktorá sa rozhodla pre vysťahovanie zo Slovenska. Bude to viac dokumentárna ako beletristická kniha, založená na archívnych dokumentoch a jej súčasťou bude dramatický exodus budapeštianskych Židov cez Slovensko do Izraela po zastavení vystaňovaleckých transportov. Na túto prácu sa pripravujem už dlhšie, žiada si dosť podrobný archívny výskum. Menšou prácou bude spomienkový text, akási pamäťová kronika môjho rodiska Lehoty pod Vtáčnikom. Zatiaľ si len tak prehrávam v pamäti. Hlavná práca v nasledujúcich dvoch rokoch ma čaká na románe o zaujímavých, ale zabúdanej slovenskej kultúrnej osobnosti, evanjelickom kňazovi Jánovi Lajčiakovi. Chcem ho nazvať Dvojdnový román o vzkriesení Jána Lajčiaka. Zasa to bude o človeku smejúcom sa, ale trpkou uprostred, či skôr na konci jednej našej dejinnej epochy, na sklunku c.k. monarchie blahej pamäti a tesne pre pádom tisícročnej horskej ríše. Pri jeho písaní by som rád využil všetko, čo som sa o románe naučil pri svojej predchádzajúcej románovej tvorbe.

Vladimír Skalský, Naďa Vokušová

K jednému nedokončenému prejavu

VOJTECH ČELKO

Tohoročná spomienka štyridsiateho výročia Pražskej jari, jedného z najvýznamnejších vzopätí českej a slovenskej spoločnosti v dvadsiatom storočí, ktorá by mala skôr vyvolať úctu, záujem a uznanie, akoby sa súčasnej vládnej garnitúre vôbec nehodila do karát. Znevažujúce slová hlavy štátu o disente, ktorý bol vlastne odporom voči normalizácii, akoby ospravedlňovali správanie sa a konanie tých, ktorí svojou kapituláciou s mocou, či už išlo o stranícke previerky alebo angažovanie sa v normalizačnom období, dávali zadosťučinenie týmto ľuďom a ospravedlňovali ich konanie. Korene dnešných nešvárův v spoločnosti možno vidieť v dvadsaťročí 1969-1989, keď väčšina obyvateľstva za pasívny prístup k vládnej moci a spĺňanie možno jednoduchých podmienok, akými boli prítomnosť na manifestácii na prvého mája, či pri výročí ruskej októbrovej revolúcie, účasť na brigádach v rámci „akcie Z“, získala odmenu v možnosti realizovať sa vo svojom súkromí, či už išlo o koničky, chalupárstvo, občasnú dovolenku k Čiernemu moru, či výnimočne na Jadran, len aby to všetko ostatné ponechávali na stranu a vládu. Preto v človeku zatrne, keď sa aj v dnešnom čase pokračuje v prevrátených hodnotách, keď sa glorifikuje úspešnosť v tom, čo kto hmotne dosiahol. Slová ako charakter, vernosť princípom, solidarita, súcit, zmysel pre pomoc, spolupatričnosť a nezištnosť sa stávajú smiešnymi. Nechcem moralizovať, ale chýba aj poznanie a úcta k vlastnej histórii.

Práve preto treba pripomínať osudy a konanie tých, ktorí nielenže nezlyhali, ale svojím konaním sa stali vzorom aj pre ďalšiu generáciu. Takouto osobnosťou je Ing. Božena Fuková, jediný Slovák a bohužiaľ už posledná zo štyroch stotočných poslancov, ktorí 18. októbra 1968 hlasovali proti „Dohode o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk“, ktorú predložila vláda. Jej konanie nebolo momentálne rozhodnutie, ale výsledok všetkých aktivít, na ktorých sa v parlamente podieľala.

Poslaníkyňou Národného zhromaždenia sa stala v roku 1964 ako mladé, dvadsaťdeväťročné dievča, ktorému neboli ľahostajné verejné veci. Jej poslanskej obvod bola tá časť Horehronia, kde sú Poniky, Slovenská Ľupča, Nemecká a Ľubietová. Od januára 1967 prešla pracovať do Prahy, do Inštitútu riadenia, kde sa pripravovala realizácia Šikových ekonomických reforiem. Veľmi na ňu vplývali jej starší kolegovia v zahraničnom výbore parlamentu, ktorého sa stala členkou, najmä Gertruda Sekaninová-Čakrtová, František Kriegel a Andrej Žiak.

V súvislosti s politickým vývojom po januári 1968 bola 18. apríla 1968 uskutočnená rekonštrukcia predsedníctva Národného zhromaždenia. Za nového predsedu parlamentu bol zvolený Josef Smrkovský. To, že z prítomných 256 poslancov sa v tajných voľbách proti nemu vyslovilo šesťdesiatosem, naznačovalo, že jeho postavenie nebude jednoduché.

Od jari 1968, keď začali v parlamente prerokovávať zákon o rehabilitáciách, sa stále viac začali prejavovať jednotliví poslanci. Obsah správy o politických procesoch päťdesiatych rokov, ktorú si od Najvyššieho súdu vyžiadalo vedenie parlamentu, na členov Predsedníctva Národného zhromaždenia veľmi zapôsobil. Až teraz si totiž plne uvedomili hĺbku politickej, policajnej a súdnej represie, ku ktorej viedlo nastolenie komunistického režimu v štáte. Pre závažnosť získaných informácií dospelo vedenie parlamentu

k záveru, že treba trvať na spravodlivom odškodnení všetkých obetí politických procesov, nielen členov KSČ. Parlament sa začal aktivizovať. Znovu bol po takmer pol druhej desiatke rokov (zrušený bol v roku 1952) zriadený branný a bezpečnostný výbor parlamentu.

Mimoriadny vnútropolitický význam mala 24. schôdza parlamentu, ktorá 25. júna prijala zákon o súdnych rehabilitáciách. Do jej zasadnutia zasiahlo zverejnenie manifestu „Dva tisíce slov“. Na programe 25. schôdze parlamentu bola dňa 10. júla voľba členov Českej národnej rady. Aj keď za jej členov neboli zvolení takí významní predstavitelia Pražskej jari ako Pavel Kohout a Jiří Hanzelka, voľba poukázala na rozloženie síl v parlamente. Predsedníctvo parlamentu na druhej strane vzápätí podporilo „Stanovisko ÚV KSČ“ k ultimativnému listu „Varšavskej

päťky“. Touto plenárnou schôdzou sa skončilo jarné zasadnutie Národného zhromaždenia. V danom období sa Božena Fuková aktívne podieľala na prijatí zákona o zrušení cenzúry.

Aj v priebehu ôsmich augustových dní (21.8.-28.8.1968) bola Božena Fuková po celý čas prítomná v parlamente a podieľala sa na jeho práci. Dvadsať šiesta schôdza Národného zhromaždenia bola zvolaná prezidentom na 21. augusta a konalo sa jedenásť plenárných zasadnutí. Prijali na nich vyhlásenie „Občania Československa“. Parlament vyslovil súhlas s vyhlásením predsedníctva ÚV KSČ, odsúdil vstup cudzích vojsk na naše územie a vyslovil podporu XIV. zjazdu KSČ. Zasadalo predsedníctvo parlamentu, výbory a plénum. Poslanci neopustili budovu Národného zhromaždenia, nocovali na spartakiádnych lôžkach. Dodnes nie je docenená úloha Národného zhromaždenia v tých dňoch. Bol to jediný štátny orgán, ktorý fungoval napriek mimoriadne komplikovaným podmienkam. Predseda parlamentu bol odvrátený. Nesplnili sa očakávané predpoklady sovietskeho vedenia, že parlament bude legalizovať prítomnosť intervenčných vojsk.

Po návrate československých predstaviteľov z Moskvy sa konalo jedno zasadnutie pléna parlamentu a poslanci sa rozišli do obvodov s tým, že keď vláda predloží návrh konkrétnych opatrení, ku ktorým sa v Moskve československá delegácia zaviazala, bude zvolané ďalšie zasadnutie. Tým potom bude ukončená 26. schôdza parlamentu.

V polovici septembra ministerstvo zahraničných vecí začalo rokovať o náplni zmlúv. Koncom septembra vyvolal branný a bezpečnostný výbor spoločnú schôdzku so zahraničným výborom, kde sa dohovoriť, že ak sa má schvaľovať nejaká zmluva, musia sa k tomu vopred vysloviť parlamentné výbory.

Jeden z krokov, ktorý mal viesť k určitému normalizovaniu situácie, bola vládou pripravená „Zmluva medzi vládou ČSSR a ZSSR o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československa“, ktorá bola 16. októbra podpísaná v Prahe predsedami vlád oboch krajín Oldřichom Černíkom a Alexejom Nikolajevičom Kosyginom. Pred hlasovaním o zmlu-

ve dňa 18. októbra 1968 bolo zvolané urýchlené rokovanie troch výborov Národného zhromaždenia: ústavnoprávneho, branného a bezpečnostného a zahraničného. Vláda si uvedomila, že nie je možné zmluvu len tak posunúť do pléna na hlasovanie, ale treba dodržať parlamentné zvyklosti. Na za-sadnutí výborov prehovorila aj Ing. Božena Fuková, ktorej emotívny prejav bol pre-kričaný.

Plenárna schôdza Národného zhromaždenia sa začala o 14. hodine 58. minútach. Nie všetci poslanci z počtu 228, ktorí sa zapísali do prezenčnej listiny, boli prítomní aj pri hlasovaní. Pri rokovaní o zmluve s pozmeňovacím návrhom vystúpila Gertruda Sekaninová-Čakrtová, ale jej návrh bol odmietnutý. Okrem nej proti „zmluve“ hovorila ešte poslankyňa Hana Sachsová. Spravodajcom k návrhu zmluvy bol poslanec Jan Němec z ústavnoprávneho výboru, ktorý sa neskôr stal českým ministrom spravodli-

vosti. Za prijatie zmluvy tiež prehovoril bývalý minister zahraničných vecí Václav David a poslanec za Zlín Vincent Červinka. Pri hlasovaní o zmluve boli štyria poslanci proti, desiat sa zdržali hlasovania, ostatní zmluvu prijali. Tí štyria stotoční poslanci boli: František Kriegel, Gertruda Sekaninová-Čakrtová, František Vodsloň a Slovenka Ing. Božena Fuková. To všetko sa stihlo udiť za dve a štvrt' hodiny, lebo koniec plenárneho zasadnutia bol o 17. hodine 13. minútach. Prijatie zmluvy určilo osudy Československa na dvadsaťjeden rokov.

Od svojho hlasovania proti zmluve mala Božena Fuková sťažený kontakt so svojimi voličmi na Slovensku. Vtedajší vedúci tajomník KSS stredoslovenského kraja Vladimír Pirošík jej odkázal, že nemá chodiť do svojho volebného obvodu, lebo jej nemôže zaručiť bezpečnosť. Takmer na deň presne, o rok neskôr, 16. októbra 1969, bola zbavená poslanskeho mandátu. Okamžite dostala hodinovú výpoveď. Na sedemdesiatich miestach hľadala zamestnanie. Po dlhšom čase sa zamestnala v Labore Praha, kde pätnásť rokov pôsobila ako účtovníčka. Od roku 1987 pracovala ako

referentka informačnej sústavy v podniku Tesla-Vákuová technika. V januári 1989 ju kooptovali do Snemovne národov federálneho parlamentu a až do dôchodku pracovala na federálnom, neskôr českom ministerstve zahraničných vecí.

Všetci štyria poslanci, ktorí hlasovali proti „Dohode o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk“, boli stotoční ľudia, ale treba vziať do úvahy aj skutočnosť, že prví traja hlasovali proti „dohode“ na základe svojich celoživotných politických skúseností, že Gertruda Sekaninová-Čakrtová a František Kriegel boli medzinárodne známi, ale Ing. Božena Fuková mala vtedy tridsaťtri rokov a hlasovala na základe svojho hlbokého presvedčenia. Vedela, že ju hlasovanie bude stáť pracovnú kariéru, skomplikuje život celej rodine. V roku 1968 mala štvorročnú dcérku, ale ako mi raz povedala, nemohla sa rozhodnúť inak. S plným vedomím sa rozhodla pre život v pravde. Manžela, novinára, tiež vyhodila zo zamestnania. Za celé obdobie normalizácie, aj keď boli na ňu vyvíjané rôzne tlaky, neodvolala a nevyseľovala svoj postoj pri hlasovaní. Až do smrti Gertrudy Sekaninovej-Čakrtovej a Františka Kriegla s nimi udržiavala priateľský styk. Raz mi povedala, že jej silu dodávala rodinná výchova a pevná evanjelická viera.

Mňa mrzelo, že jej meno nebolo tak v povedomí ako mená iných. Dokonca i k Slovákom tak koncilantný človek ako je Petr Pithart vo svojej knižke „Osmašedesiaty“, ktorá vyšla najprv v zahraničí pod pseudonymom J. Sládeček a potom v roku 1990 v Prahe, neuviedol jej meno, ale meno iného poslanca. Je pravda, že sa jej dostalo satisfakcie, pred dvoma rokmi dostala najvyššie slovenské vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra za občiansku statočnosť, ale roky perzekúcie a poníženia to nevymaže.

Božena Fuková si bola veľmi dobre vedomá následkov, čo bude znamenať sovietska okupácia pre morálku krajiny. Vo svojom prejave v rozprave k vládnemu programu Čalfovej vlády 8. februára 1990 sa vrátila k svojim postojom a povedala, že „treba, aby sa k udalostiam z roku 1968 vracalo. Pamäť národa však je dôležitá, a preto je dôležitá i správna interpretácia vtedajších udalostí. Vývoj nám dal za pravdu, došlo k ďalšiemu najhlbšiemu úpadku v našej krajine. Postupne boli likvidovaní a mali miznúť v prepahlisku dejín všetci tí, ktorí boli predstaviteľmi vtedajšieho obrodného procesu. Aký bol potom osud tisícov a desaťtisícov tých, ktorí verili v možnosť demokratického vývoja v našej krajine a odmietali súhlasiť so vstupom vojsk?“ Žiadala vládu republiky, aby využila všetky možné diplomatické prostriedky, aby získali dokumenty, ktoré určia, kto boli tí, ktorí sa dopustili vlastizradu pozvaním okupačných armád a mali leviť podiel na tom, čo nasledovalo.

Na margo svojho hlasovania a nasledujúceho obdobia pripomenula: „Koniec-koncov to, čoho sme boli svedkami, je boj dobra a zla, keď na strane dobra nebolo dost bojovníkov.“

Ani dnes nie je ľahostajná k tomu, čo sa deje v jej okolí. Má radosť, koľko pozitívneho sa urobilo za takmer dvadsať rokov od zmeny režimu, ale mnohé veci mohli byť inak a lepšie. Mrzí ju prehliadanie osudu dôchodcov, ktorí často musia počítať s každou korunou, a ktorých život za minulé desaťročia nebol jednoduchý. Zúčastňuje sa na akciách slovenských spolkov a radosť jej robí vnučka.

Príležitosť

pre textárov

Hneď po letných prázdninách, konkrétne 2. septembra, dostali textári bez rozdielu veku domácu úlohu. Speváčka Katarína Koščová, mimochodom víťazka prvého radu slovenskej SuperStar, a Slovensko-český klub slávnostne vyhlásili v Slovenskom inštitúte v Prahe súťaž Príležitosť pre textárov.

SNIMKY: ANNA FELDEKOVÁ

Slovenský inštitút v Prahe bol zvolený symbolicky – hľadá sa totiž slovenský, ale i český text. Tie najlepšie Katka naspieva na svoje tretie CD, ktoré vyjde na jar 2009, ďalšie úspešné texty sa objavia v booklete, výpravnejšom než obvykle, a na víťazov pochopiteľne čakajú aj ďalšie ceny. Demo-nahrávka súťažnej pesničky je umiestnená na webovej stránke www.katkakoscova.sk. Katka pesničku naspievala pracovne v angličtine pod názvom Listen, na albume sa však samozrejme objaví v slovenskej a českej mutácii. K dispozícii je aj notový zápis. Texty treba poslať na e-mailovú adresu: katka@katakosc.sk. O najlepšom texte rozhodne odborná porota v zložení Pavel Cmíral, Lubomír Feldek, Katarína Koščová, Jiří Suchý, Vladimír Skalský a Jiří Žáček.

Slávnostné vyhlásenie bolo spojené aj s pôvabným komorným koncertom Katky Koščovej. Táto prešovská rodáčka dokázala, že sa v rozpore s očakávaniami mnohých vydala cestou hodnotnej tvorby na pomedzí jazzu, folku a šansónu. Absolventka filozofie a estetiky na Prešovskej univerzite prejavila svoj záujem o umelecké hodnoty aj touto súťažou. Príležitosť pre textárov chce totiž mimoriadne atraktívnu formou priťahovať k slovesnej tvorbe mladých, ktorí by možno inak o literatúru nikdy neprejavili záujem napriek tomu, že v nich drieme talent. Celý projekt, realizovaný s predpokladanou podporou MŠMT ČR a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a v spolupráci s médiami na čele so Slovenským a Českým rozhlasom, má navyše popri hudobnej a textárskej, teda literárnej, aj svoju výtvarnú zložku. Pre album vznikajú originálne obrazy Jara Onda, ktoré budú na krste CD na Slovensku aj v Česku vystavené.

Na projekte spolupracujú aj Vydavateľstvo Slnko Records, Občianske združenie Resuscitácia Prešov, Občianske združenie Via artae a Svetové združenie Slovákov v zahraničí. Distribúcia CD je dohodnutá so spoločnosťami Forza a Zavodsky.

Katka Koščová vydala dosiaľ dva hudobné albumy. Prvý nesie názov „Ešte sa nepoznáme“ a doteraz sa ho predalo viac ako štrnásť tisíc kusov. Druhý album „Naboso“ je autorsky z veľkej časti dielom Kataríny Koščovej a jej kapely. Piesne z tohto albumu sa hrajú v nemeckých jazzových rádiách, klip k piesni „Posledná“ vysielala aj televízna hudobná stanica MTV, čo sa zatiaľ podarilo len nemnohým interpretom z českej a slovenskej scény. V súčasnosti pripravuje so svojou kapelou v poradí tretí album, ktorý bude hudobnou súčasťou tohto projektu.

Vladimír Skalský

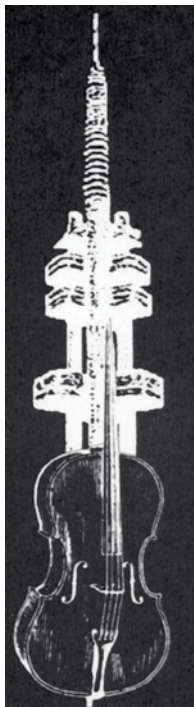
EŠTE AUTOGRAM...

POČAS UVEDENIA S VLADIMÍROM SKALSKÝM

Nekonvenčná žižkovská jeseň

Sedemnásteho septembra odštartoval maratón už dvanásteho ročníka pozoruhodného hudobného festivalu „Nekonvenční žižkovský podzim“. Zakladateľom, umeleckým garantom

a dušou festivalu je violoncellový virtuóz a docent HAMU Jiří Hošek. Medzi spoluorganizátormi nechýba Slovensko-český klub. Nesmierne pestrá a nápaditá dramaturgia je ozvláštnená tým, že jednotlivé koncerty sa konajú na celom rade obvyklých i veľmi netradičných miest. Pravoslávne liturgické spevy v pravoslávnom chráme na Oľšanských cintorínoch, pocta umelcom odpočívajúcim na Novom židovskom cintoríne v tamojšej obradnej sieni, spomienka na Ondreja Šlika a Jána Jesénia v Kostole sv. Anny, Žižkovská rádiorevue v Hoteli Ariston, Dostavníčko s majstrami v Dorint Hoteli Don Giovanni, Hudba hornej poluby Titanicu na kontroverznej Žižkovskej veži, Vokálne perly v aule Vysokej školy ekonomickej a napríklad dva koncerty bratislavskej hudobnej skupiny Pressburger Klezmer Band v slávnom Hagibore.

(vs)

Dni Slovákov žijúcich v zahraničí

Od 9. do 14. októbra sa v Bratislavskom a Trnavskom kraji uskutočnia Dni Slovákov žijúcich v zahraničí, venované tentoraz Slovákom žijúcim na Dolnej zemi, teda v Chorvátsku, Maďarsku, Rumunsku a Srbsku. Organizovanie takýchto podujatí má už pätnásťročnú tradíciu, od minulého ročníka sú venované konkrétnym komunitám. Ako prví sa predstavili Slováci z Českej republiky. V tomto roku prišli na rad Slováci, žijúci vyše 250 rokov na takzvanej Dolnej zemi.

Tamojšia slovenská komunita s bohatými kultúrnymi tradíciami, vlastnou, národnostnou inteligenciou, s rozvetveným systémom spolkového života si dodnes zachováva hlboký vzťah ku krajine svojich predkov, k Slovensku, a zároveň predstavuje osobitný kultúrny a umelecký fenomén. Z jej radov vyšli významné osobnosti v oblasti literatúry, vedy i umenia. Tých súčasných predstaviteľov umeleckého života, ako aj prezentácie z rôznych oblastí kultúrneho a národného života predstaví prehliadka v mestách Bratislava, Senec, Trnava, Galanta a Piešťany. Organizátori z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí stavili na pestrú dramaturgiu zahrňajúcu široký diapazón podujatí ako sú galakonzerty, umelecké a dokumentárne výstavy, divadelné ochotnícke predstavenia, besedy so slovenskými spisovateľmi, vydavateľmi a publicistami, ktorí žijú v týchto krajinách.

Vyvrcholením akcie bude veľkolepý galaprogram Pamäť rodu, v ktorom sa v sobotu 11. októbra v Teatre Wüstenrot (budova Istropolisu) v Bratislave predstavia okrem iných folklórny súbor SUS Krajan zo Srbska a Citarový súbor Boleráz z Maďarska, ale aj dlhý rad sólistov. Réžie sa ujal Michal Babjak a program odvysielala aj Slovenská televízia. Rovnaké podujatie sa v pondelok 13. októbra uskutoční aj v Divadle Jána Pallária v Trnave.

(vs)

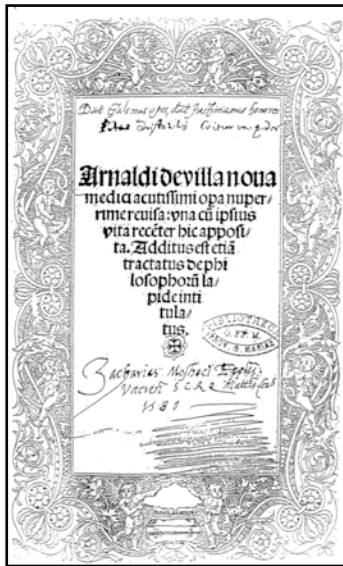
Cesty slovenskej knihy

Dve poschodia Klementina plné slovenských kníh. Taká je výstava, ktorú v sídle Národnej knižnice v Prahe otvorili 25. septembra. Ide o najväčšiu prezentáciu slovenskej knižnej tvorby v Česku v dejinách. Pod názvom Cesty slovenskej knihy (Od Proglasu k postmoderne) ju pripravila Slovenská národná knižnica v Martine pri príležitosti deväťdesiateho výročia vzniku ČSR. Na organizácii sa popri oboch národných knižničných ustanovizniach podieľa aj Slovenský inštitút v Prahe. Na výstave je obrovské množstvo unikátnych historických exponátov, často s výraznou slovensko-českou väzbou, ale nechýba ani najnovšia slovenská knižná produkcia. Zo Slovenska, ale ani z Česka, kde sa jej venujú najmä Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR. Október je rozhodne vhodný mesiac na prechádzku do Klementina...

(vs)

České a slovenské podnikateľky na Žofíne

Pražský Žofín bude 15. októbra hostiť prvú česko-slovenskú konferenciu podnikateliek a manažeriek. S krédom „Naše vízie uskutočňujeme bez hraníc“

ju organizuje Klub manažerek ČMA a TOP CENTRUM slovenských podnikateliek, partnerom je aj Slovensko-český klub. Na konferencii sa zúčastnia aj prvé dámy ČR a SR, panie Lívia Klausová a Silvia Gašparovičová. Pracovné rokovanie moderuje Alena Heribanová a po oficiálnom otvorení je rozdelené na bloky s vefavravnými názvami Biznis - podnikanie bez hraníc, Manažérka, Work life balance a Žena – a jej miesto v malej a veľkej politike. Chýbať nebude ani slávnostný galavečer pri sviečkach, teda networking v praxi, moderovaný Janom Rosákom.

(vs)

Hlásateľky sa vracajú

Po rokoch sa na slovenských obrazovkách opäť objavia hlásateľky. Ako prvá sa na novej televíznej stanici JOJ Plus objaví Ada Straková. Striedať sa s ňou bude postupne aj Nora Beňačková a Soňa Müllerová. Ich úloha bude podobná ako kedysi v Slovenskej televízii. Na rozdiel od minulosti sa však všetky zahľadáky robia dopredu. Vysielanie nového programu JOJ Plus bude šírené prostredníctvom satelitu a káblových rozvodov. Začiatok je plánovaný na 5. októbra o 19.55 h.

Za štartovaciu snímku si nový kanál vybral film Vesničko má středisková.

Dramatická tvorba bude tvoriť osemdesiat percent ponuky, zvyšok si televízia necháva na výrobu vlastných

zábavných a publicistických relácií. K nim patrí napríklad magazín o zdraví s Andy Timkovou a hovorí sa aj o novej relácii s publicistom „pod lampou“ Štefanom Hríbom. „S jeho reláciou rátame. Kedy sa presne objaví na obrazovkách, zatiaľ nebudeme bližšie špecifikovať,“ povedal generálny riaditeľ televízie Richard Flimel.

Cieľom ďalšieho jolkárskeho programu je získať nových divákov a zároveň tak rozšíriť portfólio televízie. „JOJ Plus má doplniť ponuku TV JOJ a nie jej byť konkurenciou,“ dodal Flimel s tým, že obidve stanice vychádzajú z rovnakého majetkového, personálneho i technického zázemia. Nová stanica bude vysielat' nonstop vrátane víkendov a chce využívať inštitút 24-hodinovej reprízy. To znamená, že môže večerný titul zreprízovať na druhý deň dopoludnia. Tak ako sa to bežne robí aj na iných programoch.

Opätovné angažovanie známych tváří súvisí aj s cieľovou skupinou novej televízie. „JOJ Plus bude orientovaná na diváka 40+. V minulosti boli práve diváci z tejto cieľovej skupiny najviac spokojní s hlásateľskými vstupmi. Tie budú JOJ Plus dodávať osobitú, ľudskejšiu tvár,“ povedal programový riaditeľ František Borovský.

Nový, športový kanál spustila nedávno Slovenská televízia, jeho sledovanosť je veľmi nízka. Televízia Markíza oznámila spustenie nových kanálových služieb už onedlho, čo chystá, zatiaľ tají.

(zč)

Galéria v nových priestoroch

Galéria D+Gallery, úzko spolupracujúca so Slovensko-českým klubom na mnohých projektoch, sa v októbri presťahuje do nových priestorov v Tuklatskej ulici 644/6 v Prahe 10 – Strašniciach, kde sa už bude prezentovať pod novým názvom D+Gallery + AD71. Prvá vernisáž, ktorá sa bude konať 23. októbra, predstaví slovenskú a českú súčasní malbu (zo slovenských umelcov to bude napríklad Robert Hromec, Mária a Andrej Rudavský, Katarína Alexyová-Figerová, Dorota Sadovská, Jana Lalová-Reháková, z českých Kristián Kodet, Antonín Střížek, Ota Janeček, Jiří Sopko, Petr Pavliňák a ďalší). Do konca roka galéria pripraví ešte výstavu prešovského výtvarníka Martina Zbojana, ďalej malé skvosty veľkých majstrov a tiež tvorbu významnej slovenskej maliarky na sklo, žijúcej dlhé roky v Prahe, Valérie Benáčkovej.

(nv)

Anketa k výročiu Mníchovskej dohody

EGON T. LÁNSKÝ

Tento pohľad z globálnej dediny sa vracia do čias, keď sa síce už voda nesypla a piesok nelial ako v rozprávkach z detstva, upiera sa ale poriadne späť – najprv o dvadsať a potom o ďalších päťdesiat rokov. Pred sedemdesiatimi rokmi, konkrétne v noci medzi 29. a 30. septembrom totiž v Mníchove podpísali (v abecednom poradí) páni Chamberlain, Daladier, Hitler a Mussolini, reprezentujúci Veľkú Britániu, Francúzsko, Nemecko a Taliansko, dohodu o tom, že (nežartujem) Československo odstúpi časť svojho územia Veľkonemeckej ríši. Postupne došlo aj na ďalšie územia v prospech Maďarska a Poľska a nakoniec aj na to, čo ešte ostalo z Československa, pričom vznikol aj verný spojenec Hitlerovho Nemecka, slovenský štát. Predstaviteľov Československa o obsahu uzatvorenej dohody o Československu informovali dodatočne.

Ja som pred vyše dvadsiatimi rokmi pracoval v Mníchove ako redaktor rozhlasu Slobodná Európa a medzi mojimi, hlavne (ale nielen) slovenskými kolegami bol nejednen, ktorému zmienená dohoda bola sympatická. Mne nie. Tak som sa stal členom Rady slobodného Československa (RSC) a Československej spoločnosti pre vedy a umenie (SVU). Týmto organizáciám som ponúkol, že k päťdesiatemu výročiu podpisu Mníchovskej dohody usporiadam anketu medzi osobnosťami nielen českej a slovenskej politiky, vedy a umenia o ich názoroch na niektoré príčiny a dôsledky tohoto aktu. Predstavitelia oboch inštitúcií ochotne súhlasili, dohodli sme dve stručné otázky ankety a ja som ich rozoslal adresátom po svete.

Vrátilo sa mi niekoľko zdvorilých ospravedlnení, väčšinou od niektorých aktívnych, či bývalých politikov, a 62 odpovedí, z nich 18 z vtedy okupovaného Československa. Zo Slovenska prišli dve, od Milana Šimečku a Jána Čarnogurského, viacerí Slováci ale odpovedali z exilu.

Z rôznych príčin nebola anketa nikdy zverejnená. V nasledujúcom texte je niekoľko ukážok z odpovedí osobností, ktoré často pre dnešných Čechov a Slovákov predstavujú celkom neznáme mená. Pritom sú to krajania, čo o svojej vlasti svet viac, či menej informovali. Najskôr ale anketové otázky, na ktoré respondenti odpovedali:

• **Aké sú, podľa vášho názoru, historický význam a ponaučenie z Mníchovskej dohody zo septembra 1938 z hľadiska súčasnosti a budúcnosti?**

• **Vedeli by ste si predstaviť, že by v súčasnej medzinárodnej situácii, alebo niekedy v budúcnosti mohli vzniknúť okolnosti, za ktorých by demokratické krajiny boli ochotné – pod nátlakom, alebo vydieraním – urobiť podobný kompromis a prípadne i obetovať spojenca v nádeji, že tým zachránia mier?**

Do nasledujúceho textu som vybral pár zaujímavějších odpovedí, alebo odpovede niektorých zaujímavějších osobností. Pokiaľ som príspevky neprekladal z angličtiny, či nemčiny, ponechal som, v medziach možností, texty v pôvodnej českej, či slovenskej forme tak, ako ich autori napísali.

Začnem **JUDr. Samuelom Bellušom**, bývalým poslancom československého Národného zhromaždenia a členom Sboru povereníkov, taktiež bývalým predsedom Demokratickej strany Slovenska a riaditeľom československej redakcie rádia Slobodná Európa. V tom čase žil ako penzista v Mníchove, dobre sme sa poznali a priatellili:

1. Z historického hľadiska je mníchovská dohoda vyvrcholením úpadkového obdobia vedúcich demokratických mocností v Európe po prvej svetovej vojne a súčasne najväčším triumfom, akého kedy dosiahol nacistický diktátor Adolf Hitler. Udalosťami, ktoré viedli k Mníchovu, sa ťahne, ako červená niť, poznanie a poučenie pre dnešok a budúcnosť, že politika ústupkov, politika appeasementu, nevedie k uvoľneniu medzinárodného napätia, ale naopak k stupňovaniu požiadaviek, k zvýšenej agresivite útočníka a napokon k vojne. Obetovanie Československa Hitlerovi, hoci aj v záujme zachovania mieru prinieslo utrpenie nielen národu Československa, ale aj miliónom a miliónom ľudí na celom svete, vrátane samotného Nemecka.

2. Nedomnievam sa. Som toho názoru, že za súčasného stavu vecí vo svete nemôže dôjsť k novému Mníchovu. Dnešná medzinárodná situácia je neporovnateľná s predmníchovským obdobím. Nemecko je síce rozdelené, ale jeho Spolková republika s pevným demokratickým zriadením je neoddeliteľnou súčasťou slobodného sveta a jeho obrany. To isté platí o ďalšom účastníkovi mníchovskej dohody, o Taliansku.

SNÍMKA: ARCHIV

Ďalej, medzinárodný vývin v hociktorej časti sveta si dnes nemožno predstaviť bez zainteresovanosti najsilnejšej a najvplyvnejšej demokratickej veľmoci, Spojených štátov amerických, ktoré pred Mníchovom a za Mníchova hrali v Európe iba podradnú úlohu. Spleťnosť spojeneckých zmlúv na európskom kontinente za Mníchova je vystriedaná Severoatlantickým spoločenstvom pre kolektívnu obranu Severnej Ameriky a západnej Európy. Štáty NATO disponujú dnes dostatočným arzenálom atómových a konvenčných zbraní, aby odradili potenciálneho útočníka od agresie a aby nepodľahli nijakému nátlaku alebo vydieraní. Politika appeasementu je mŕtva a domnienka, že by sa Západ mohol vzdať spojenca v záujme zachovania mieru je nepredstaviteľná. Pokiaľ ide o to, či by niekedy v budúcnosti mohlo dôjsť k novému Mníchovu, prechádzame z reálnej politiky k špekulovaniu. Ak Západ ostane hospodársky silný a prosperujúci, politicky a sociálne konsolidovaný, vojensky pripravený a odhodlaný ku kolektívnej obrane, niet moci, ktorá by mu mohla vnútiť niečo podobného, čo sa stalo v Mníchove pred 50 rokmi. Ostatne tábor protivníka, medzinárodný komunizmus, reprezentovaný Sovietskym zväzom a štátmi východného bloku, prechádza pod tlakom rôznych vnútorných ťažkostí a tiež pod dojomom všestranného spoločenského a ekonomického rozmachu na Západe, procesom politických a hospodárskych zmien. Gorbačov nie je ešte Dubček, ale ani Stalin, aj keď diktátura sovietskej komunistkej strany je nedotknutá. Treba len dúfať, že zmeny budú pokračovať, že budú dôkladnejšie a dotknú sa aj totalitných štruktúr samotného systému. Potom by otázka, či je možný nový Mníchov, nebola vôbec témou.

Zdenek Kryštufek, profesor politických vied na coloradskej univerzite v Boulderi mal celkom iný názor, ktorý vyjadril veľmi stručne:

1. Mníchovská konferencia dlhodobě nepoučila nikoho a historicky má význam len jako jeden z neschíselných projevů lidské neschopnosti jednat racionálně s politickými problémy.
2. „Demokratické“, stejně jako jakékoliv jiné,

státy jsou i bez nátlaku vždy schopny a ochotny přistoupit na podobný krátkozraký kompromis, pokládá-li to nátlaková skupina jejich vlády za oportunní.

Gabriel Laub, spisovateľ, publicista, žurnalista rusko-poľsko-česko-židovského pôvodu odišiel do nemeckého exilu po okupácii Československa jeho spojencami sotva s nejakými väčšími znalosťami nemčiny. Napriek tomu sa zakrátko stal popredným nemeckým satirikom (niektoré zlé jazyky kedysi tvrdili – podľa mňa dvojnásobne neprávom – že to bolo preto, že Nemci nijakých poriadnych satirikov nemajú). Gríša Laub zožal celý rad cien, písal knihy, televízne scenáre a v televízii aj pravidelne vystupoval. Vyjadril sa podobne ako prof. Krystufek, lenže inak:

1. a/ Mír za každou cenu je příliš drahý.
- b/ Předhodíme-li přitele k sežrání, nenasytíme tím útočnika, jen povzbudíme jeho chuť a posílíme jej k útoku na nás. c/ Nejdůležitější ponaučení z této a ze všech ostatních dějinných událostí: Všechna ponaučení jsou houby platná, protože na ně nikdo nedá.
2. Samozřejmě. Kdyby záleželo jen na vůli jednotlivých států, prodají spojence za každé situace i bez nátlaku a vydírání. Pak jej budou částečně oplakávat a částečně obviňovat – jak se na demokracii sluší, mohou se občané, politikové, strany nebo média svobodně rozhodnout pro jedno, druhé, nebo oboje. Existence paktů, smluv a dohod věc poněkud komplikuje. Lze však potenciálním obětmem doporučit, aby na to moc nespolehaly.

Václav Havel je spisovateľom, mysliteľom a politikom trochu iného typu. Z Československa prispel do ankety nasledujúcimi myšlienkami:

1. Myslím, že z Mnichova vyplývá jedno veľmi prosté poučenie: že se nevyplácí ustupovat před zlem a násilím.
2. Je to samozřejmě možné, i když v dnešním světě mi to připadá méně pravděpodobné než v třicátých letech. Z mnoha různých důvodů, mimo jiné i díky poučení z Mnichova.

Victor S. Mamatey pochádzal z rodiny amerických Slovákov, Českoslovákistov. Bol profesorom histórie na univerzite v Aténach, ale i v americkej Georgii a autorom, okrem iného, „The Rise of the Hapsburg Empire“, „The US and East Central Europe“, „Soviet Russian Imperialism“ a mnohých ďalších kníh. Narodil sa už v Amerike a slovenčinou si asi nebol dost istý. Jeho text som preložil z angličtiny, takže sťažnosti na jazykové chyby na moju hlavu:

1. Otvorenie archívov zahraničných ministerstiev bývalých spojencov a mocností „Osy“ umožnilo detailný výskum o pôvode druhej svetovej vojny. Hoci sa historici naďalej sporia o jemné odtiene tmočenia, bola história pôvodu druhej svetovej vojny v podstate správne určená. Vďaka detailnej znalosti Hitlerových plánov môžeme s istotou konštatovať, že nebol iba revizionistom, rozhodnutým napraviť údajné nespravodlivosti

Versaillskej zmluvy z roku 1919, ale expanzionizmom, rozhodnutým vybudovať v strednej Európe mocnú Nemeckú ríšu, zhruba ako stredovekú ríšu Rímsku. Československo bolo priamo v ceste takej expanzie na východ. S istotou vieme, že prinajmenšom od roku 1937 mal Hitler pevné plány na deštrukciu Československa.

Vo svetle našich súčasných znalostí politickej a vojenskej situácie európskych mocností v predvečer druhej svetovej vojny môžeme s istotou konštatovať, že nijaká predstaviteľná diplomatická kombinácia nemohla Československo zachrániť pred nemeckou agresiou a podobne nijaká predstaviteľná vojenská kombinácia ho nemohla zachrániť pred dôsledkami jeho exponovanej strategickú pozície - napoly obklopené Nemeckom po anšluse Rakúska, s nepriateľským Poľskom a Maďarskom na krídlach. Samozrejme, budúcnosť nemôže nik predpovedať. Nik nemohol s istotou vidieť Hitlerove plány, kým ich Hitler sám neodhalil. Ale je povinnosťou štátnikov uvážiť všetky možné eventuality, nie preto, že predvídať nežiaduce umožní zabrániť mu, ale preto, že sa v každej situácii majú chovať čestne a dôstojne. Pri poslednej analýze, v roku 1938, malo Československo jednoduchý výber: Ako prijať porážku a dočasnú stratu nezávislosti? Či radšej v statočnom boji uštedriť nacistickej beštii bolestivú ranu, kým samo nebude zničené, alebo sa zbabelo vzdať? Nemecká a maďarská revizionistická propaganda po prvej svetovej vojne neustále vytrubovala, že Československo je umelý, či sezónny štát, ktorý Spojenci vytvorili z riedkeho vzduchu na parížskej mierovej konferencii a že sa ďalej opiera o spojenecké bodáky. Hitlerovi britskí uzmierovači užívali tento argument, aby zdôvodnili, prečo v roku 1938 Československo opustili. „My, spojenci, sme umelo vytvorili Československo, teda máme i právo ho zanechať – tak uvažovali francúzski a britskí predstavitelia na Mníchovskej konferencii.

Preto bolo pre Čechov a Slovákov nanajvýš dôležité dokázať, že československá nezávislosť nebola náhodným produktom spojeneckej diplomacie na parížskej mierovej konferencii,

ale aj výsledkom ich vôle a úsilia, ako to dokázali snahy Masaryka, Beneša a Štefánika v spojeneckých krajinách cez vojnu; úsilie českých a slovenských emigrantských skupín v zahraničí, československé légie v Rusku, vo Francúzsku a v Taliansku a v neposlednom rade Česi a Slováci doma v posledných

vojnových mesiacoch.

Mexický revolucionár Emiliano Zapata povedal, že je lepšie zomrieť postojácky než žiť na kolonách. Pre postavenie Československa v Európe, pre jeho obraz v očiach susedov, a predovšetkým pre úctu k sebe samým bolo nanajvýš dôležité, aby si Česi a Slováci dokázali, že sa zbavili komplexu poddanstva, ducha servility, ukláňania sa pred mocnými tohoto sveta, čo do nich Habsburgovia vtíkali 400 rokov, aby dokázali, že sú slobodní ľudia, ktorí každého, kto o tom zapochybuje donútiť za pochyby zaplatiť. Zlostné demonštrácie Čechov 22. septembra 1938, keď sa zverejnili, že vláda prijala anglo-francúzsky plán odstúpiť Nemcami obývanú časť pohraničných území Čiech, Moravy a Sliezska Nemecku v skutočnosti ukázali, že sú pripravení postaviť sa proti veľmociam a bojovať za svoju územnú integritu a nezávislosť. Tým, že im to neumožnil a prijatím mníchovského diktátu veľmocí sa prezident Beneš dopustil nielen tragickej chyby, ale aj hrubej nepravosti voči svojmu vlastnému ľudu.

2. Pokúšať sa predpovedať budúcnosť je vždy riskantné. Dávne príslovie „Necessitas non habet legem“ – „Nutnosť nepozná zákon“ však stále platí. Pod tlakom nutnosti supervelmoci USA a Sovietsi opustili svojich chránencov. Američania Južný Vietnam, Sovietsi Afganistan. Za určitých okolností, napríklad za hlboké a dlhodobé hospodárskej depresie by Spojené štáty mohli byť nútené stiahnuť sa zo západnej Európy a ponechať ju, aby sa spoliehala na seba. Na druhej strane, v prípade čínsko-sovietskej vojny by Sovietsi mohli byť nútení sa stiahnuť a opustiť svoje satelity vo východnej Európe. Nič z toho nie je pravdepodobné, ale ani to nemožno vylúčiť.

Zdá sa mi, že touto múdrou úvahou možno dnešnú ukážku zakončiť. Kto by sa chcel o anketu, ale i o iných zaujímavostiach dozvedieť viac, môže si obstaráť najbližšie číslo štvrťročníka „Zrkadlenie/Zrcadlení“ alebo knihu autora E. T. Lánského „Incident s politikou“, kde sú zverejnené ďalšie časti ankety. Celú anketu sa chystajú Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR čoskoro vydať.

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
		ČESKÝ ROZHLAS
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Slovenská literatúra v Česku

Už roky prezentuje (a najmä vydáva) Slovensko-český klub, a predovšetkým Slovenský literárny klub v ČR knižnú produkciu slovenských autorov, žijúcich v Česku, českých slovakistov i české preklady autorov z východnej časti niekdajšej federácie. Vždy konkrétneho autora či knihu, prípadne produkciu za konkrétne obdobie. Po prvý raz sa v Prahe, presne v Slovenskom inštitúte, uskutočnila 18. septembra prehliadka naozaj komplexná. Ako to však má byť, nebolo to iba o obzeraní sa, ale najmä o plánoch, spojených s knižnou produkciou oboch klubov a literárnou revue Zrkadlenie/Zrcadlení.

Ľubo Feldek nehovoril iba o svojej knihe „V otcovej Prahe“, ale aj o titule, prakticky pripravenom do tlače, knihe „Homo Politicus“. Spolu s manželkou a Naďou Vokušovou predstavili ďalší titul, ktorý tento rok vydá Slovenský literárny klub v ČR, totiž knihu fejtónov, kde autorskú štvoricu doplní Marián Vanek. Ján Rakytko sa vrátil k úplne prvému titulu Slovenského literárneho klubu v ČR, svojej knihe poviedok „Mladosť ako sen“, ale pohovoril aj o súčasnej tvorbe v oblasti literatúry faktu z čias druhej svetovej vojny. Emil Charous rozprával o svojich antológiách slovenských literárnych reflexií Prahy i českých diel o Slovensku, a bránil sa plánu vydať svoje literárne pamäti. Prítom tento český slovakista sa priatelil s celým radom popredných slovenských spisovateľov, ako nakladateľský redaktor stál pri vydaní ohromného množstva diel a ako prvý dostal cenu za najlepší

preklad práve za transláciu zo slovenčiny – išlo o román Antona Baláza „Tábor padlých žien“. Ďalšia pražská slovakistka, Zdenka Sojková, sa chystá znovu rozšíriť dosiaľ pentológiu výnimočných kníh, vydaných v Slovensko-českom klube a venovaných problematike slovenského národného obrodzenia a predovšetkým osobnosti Ľudovíta Štúra. Za túto výnimočnú kolekciu už získala aj Cenu ministra kultúry SR a Prémium Slovenskej národnej knižnice. Hovorilo sa aj o knihách Martina Kučeru – jedinom dostupnom samostatnom českom vydaní „Proglasu“ a najnovšie o väzenskej poézii Štefana Sandtnera v jeho preklade. Dušan Malota opäť predstavil svoje paraliterárne výlety a výčiny v podobe kníh „Plné gace“ a denníka blogerky Violy Vyholenej-Šípovej „Kri-voláká prť je ku šťastiu...“ Ale najmä sa tentoraz predstavil aj ako pesničkár.

Vladimír Skalský

fejtón

Zakaždým, keď niekto niekoho (vrátane mňa) nazve debilom, prasaťom alebo inou urážkou, príde mi na um (avšak nie som si istý, či som to nečítal u Jaroslava Haška či Karla Čapka), či by ľudí prešla chuť odsudzovať druhých, keby museli svoje slová dokazovať pred súdom, ako ukázať váženému súdu,

O hrubých slovách

že onen pán je prasa či vól alebo oná dáma krava, prípadne koza, hus či iné domáce zvieratá. Rovnako je ťažké dokázať samodiagnostiku typu debil, idiot, blbec atď., lebo idiot a debil sú diagnózy. Dokážte napríklad nejakej dáme, že je koza provensálska, alebo nejakému pánovi, že je vól (teda vyklieštený býk), prípadne osol či iné zvieratá. Už len to, že ho nepriamo označíme za vyklieštenca, teda jedinca neschopného pohlavného styku, je poburujúce! Na-

priek tomu túto frázu a ďalšie spomínané používajú mnohí ľudia často a pritom si myslia, že jemu sa stať nič nemôže, lebo toto nie sú Spojené štáty americké, ani stará podunajská monarchia! Spomeňme si len na okřídlenú vetu: „Srali na neho muchy, tak som ho dal na poval, ešte by si to mohol niekto zle vysvetliť – čože to ja potrebujem?“ Ako je známe, nešťastný hostinský Palivec bol z toho všetkého vyšetrovania taký zmätený, že sa ku všetkému priznal

(iste i k tomu, čo neurobil alebo, čo povedal, nechcel) a dostal za to desať rokov. V našich krajinách nie je časté súdiť sa pre urážku na cti, tiež treba brať do úvahy ako veľmi je človek vzťahovateľný, aby ho urážka dokázala raniť do tej miery, že by bol ochotný hnať to až pred trestný senát. Preto, ak ma niekto označí neúčtívm výrazom, predstavím si toho jedinca a často sa i traším do jeho podoby. On, ktorý ma uráža a púšťa siru, môže byť zakríknutý, zamindrako-

vaný človek, ktorý si len na niekom potrebuje rýchlo vyliať zlosť, asi ako keď človeka po bujarej pitke núti na močenie, že sa nehanbí urobiť potrebu hoci aj na verejnosti pri strome v parku. Keď to máš na jazyku, musí to von, len si zadanávajú a pohaň, bez toho, aby si daného človeka poznal, vymeľ zo seba tú zlosť a pusť jedovatú slinu, však sa ti nič nestane. Nikto ťa iste nebude nútiť, aby si dokazoval, že tento tvoj spoluobčan je debil, blbec, hlupák, degenerovaný, idiot a ďalšie iné nelichotivé slová.

Je rozdiel medzi priateľským „vole“ dobrému známému a „VOLE“ na diskusných fórach, chatoch, či verejnosti. Ako mňa baví predstava toto „volstvo“ dokazovať pred celou súdnou sieňou! Zrieknime sa hrubých slov voči ľuďom, ktorých sme ani nikdy nevideli a správajme sa k nim tak, ako by sme hovorili s mocnárom. Je to len malá ohľaduplnosť, ale ak by bola dodržiavaná, život by bol hneď príjemnejší.

Alfred Rudys

Otázniky v žiare medailí

SNIMKY: ARCHIV

V úvodnej glose v augustovom čísle som upozornil na zdanlivý paradox: že do Pekingu odlieta zo Slovenska historicky najmenšia olympijská výprava s historicky najväčšími ambíciami. Uviedol som aj to, že oficiálnym cieľom slovenskej výpravy v Pekingu je zopakovať Atény 2004 a získať šesť medailí. Plán predpokladal aj štrnásť umiestnení v prvej osmičke. Funkcionári snívali dokonca o siedmich až ôsmich cenných kovoch. Spomenul som štyri medailové nádeje - Davida Musulbesa, olympijského šampióna zo Sydney 2000 v drese Ruska, a vodákov Michala Martikána, Petra a Pavla Hochschornerovcov a Elenu Kaliskú. Predpoveď Slovenských dotykov vyšla až neuveriteľne presne. Medailí je naozaj šesť, z toho tri zlaté, teda aj historicky najlepší výsledok naozaj prišiel. Všetci zmieňovaní favoriti cenný kov získali, traja z nich dokonca zlato. Len tých umiestnení do ôsmeho miesta bolo menej – nie štrnásť, ale iba desať. Zdanlivo dôvody na jasanie. Áno, aj nie...

Medailová bilancia 3-2-1 je veľmi dobrá, Slovensko skončilo v rebríčku krajín na 25. mieste s najtesnejším rozdielom za dvakrát početnejším Českom, ktoré uzavrelo zápolenie s bilanciou 3-3-0. Od rozdelenia federácie už Slovenská republika získala na letných olympiádach dvadsať cenných kovov. Perspektíva slovenského športu však taká radosná nie je. Šesť medailí v Pekingu nie je produktom systému. Skôr jednej športovej disciplíny a jednej výnimočnej generácie.

Pod všetky prvenstvá sa opäť podpísali vodní slalomári. Kanoista Michal Martikán nadviazal na svoje zlato z roku 1996, Elena Kaliská obhájila aténsky titul z roku 2004 a suverénni bratia Peter a Pavol Hochschornerovci zvíťazili dokonca po tretí raz za sebou, čím vošli do olympijských dejín. Táto impozantná bilancia znamená súčasne aj čosi iné - všetkých sedem zlatých pre Slovensko na štyroch hráčov v jeho samostatnosti vypádlovali vodní slalomári. Predstavme si, čo si nik nemieni ani pripustiť, že by vodný slalom vyčiarikli z olympijského programu. Prítom tendencie vytlačiť ho boli už po Sydney dosť silné, miesto pod olympijským slnkom chcel okrem

iných športov napríklad golf, iste omnoho masovejší než vodný slalom.

Druhým problémom je, že Slovensko nemá za úzku extratriedou žiadnu silnejšiu zálohu. Aj o tom je iba desať umiestnení do ôsmej priečky. No a tretí, zvlášť závažný problém znie: Slovensko nemá mladú generáciu. Veková štruktúra v Pekingu je dôkazom: Do 23 rokov malo iba päť športovcov, do 25 rokov jedenásť, v rozmedzí 26–29 boli dvadsať a najpočetnejšia skupina 22 ľudí mala nad tridsať.

Úplne vybuchla najpočetnejšia výprava atlétov - najlepšimi výsledkami boli zhodne ôsme miesta kladivárov Libora Charfreitaga a Martiny Hrašovej. Chváliť sa iste nedá tým, že kolektívny šport nebol zastúpený ani jeden.

A tak popri troch zlatých, vydolovaných z divokej vody, získala na pokojnej vode na trati 1000 m striebro fámózna slovenská K-štvorka v zložení Richard Riszdorfer, Michal Riszdorfer, Erik Vlček, Juraj Tarr, ďalšie striebro pridala strelkyňa Zuzana Štefečeková v trape a bronzovou medailou zberku uzavrel v kategórii do 120 kg ruský imigrant, voľnoštyliar David Musulbes, ktorému treba dosiaľ do slovenčiny tmočiť.

Aj ostatné umiestnenia do ôsmeho miesta sa sústredili na malý počet športov. V rýchlostnej kanoistike získal Marián Ostrčil 5. miesto v kategórii C1 na 1000 m a 8. miesto na 500 m a Ivana Kmeťová s Martinou Kohlovou 7. miesto v disciplíne K2 na 500 m. Ostatné dve umiestnenia získali Slováci na strelnici – Pavol Kopp 5. miesto v streľbe ľubovoľnou pištoľou na 60 m a Danka Barteková 8. miesto v skeete.

Aj v histórii získali Slováci okrem vodného slalomu, rýchlostnej kanoistiky a streľby iba dve strieborné medaily Martiny Moravcovej v plávaní (2000), jedno striebro Jozefa Krnáča (2004) v džude a jeden bronz Davida Musulbesa v zápase (2008).

Medaily sa teda ligocú, ale blikajú aj otázniky, ako ďalej so slovenským športom.

Vladimír Skalský

Čo Ťa priviedlo k tancu?

Nikdy som nevedel presne odpovedať na túto otázku. Som z rodiny, kde sú všetci technicky vzdelaní. Otec kedysi dávno tancoval vo folklórnom súbore a sestra sa venovala modernému a spoločenskému tancu – ani jeden z nich však nie na profesionálnej úrovni. Moja cesta pôvodne viedla na elektrotechnickú priemyslovku. A zrazu bum! Pravdepodobne čiastočne pod vplyvom sestriho tancovania prepísal som prihlášku na konzervatórium. Šiel som na talentové skúšky a prijali ma.

Predtým si vôbec netancoval?

Nie. Hlavná časť prijímacích skúšok spočívala vo vyučovacej hodine klasického tanca. Pamätám sa, že som vtedy cvičil tak, že som sa díval, čo robia ľudia okolo mňa a ako opica som sa to snažil opakovať. Mal som vlastne veľké šťastie. Prijímacia komisia sa veľmi zhovievavo dívala na moje tanečné umenie – myslím si, že ocenila najmä moje fyzické dispozície. K tancu

som teda prišiel ako slepý k husliam. Ale neľutujem. Nikdy som to neľutoval. Mnohokrát som nad tým premýšľal, mnoho ľudí sa ma pýtalo, ako som sa k tancu dostal. Nemá to korene v žiadnej rodinnej tradícii. Nemá to korene v ničom. Bolo to jednoducho šťastie, náhoda.

Čím by si bol, keby si sa nebol trafil?

Ako dieťa som veľmi dlho chcel byť rušňovodič. Najskôr by som ale robil niečo s elektrotechnikou. Tak ako všetci ostatní okolo mňa.

Ako to prijala tvoja rodina?

Sestra veľmi pozitívne. Otec ma podporoval, jediný, kto s tým nesúhlasil, bola moja mama. Dôvod si už nepamätám, ale viem, že otec za ňu podpisoval prihlášku.

Zvažoval si potom ešte niekedy, že by si mohol študovať iný odbor?

Na konzervatóriu sa vo mne prebudil akýsi javiskový exhibicionizmus. Istým spôsobom je každý z nás, tanečníkov, týmto „postihnutý“. Respektíve mal by byť. Každý, kto sa chce prezentovať na scéne a túži po tom, aby jeho práca mala čo najvyššiu kvalitu, musí v sebe mať javiskový exhibicionizmus. Ani raz počas štúdia som nepremýšľal nad tým, že sa začnem venovať niečomu inému. Fungovalo a bavilo ma to. Veľmi krátko po príchode na konzervatórium som sa dostal na interpretačnú baletnú súťaž. Svojím vystúpením som zaujal pár ľudí, ktorí mi neskôr pomohli. Samotná účasť na spomenutej súťaži (a neskôr na mnohých ďalších) bola veľmi motivujúca.

Už počas štúdia si bol rozhodnutý, že sa chceš baletom živiť? Nemal si obavy, že neuspeješ?

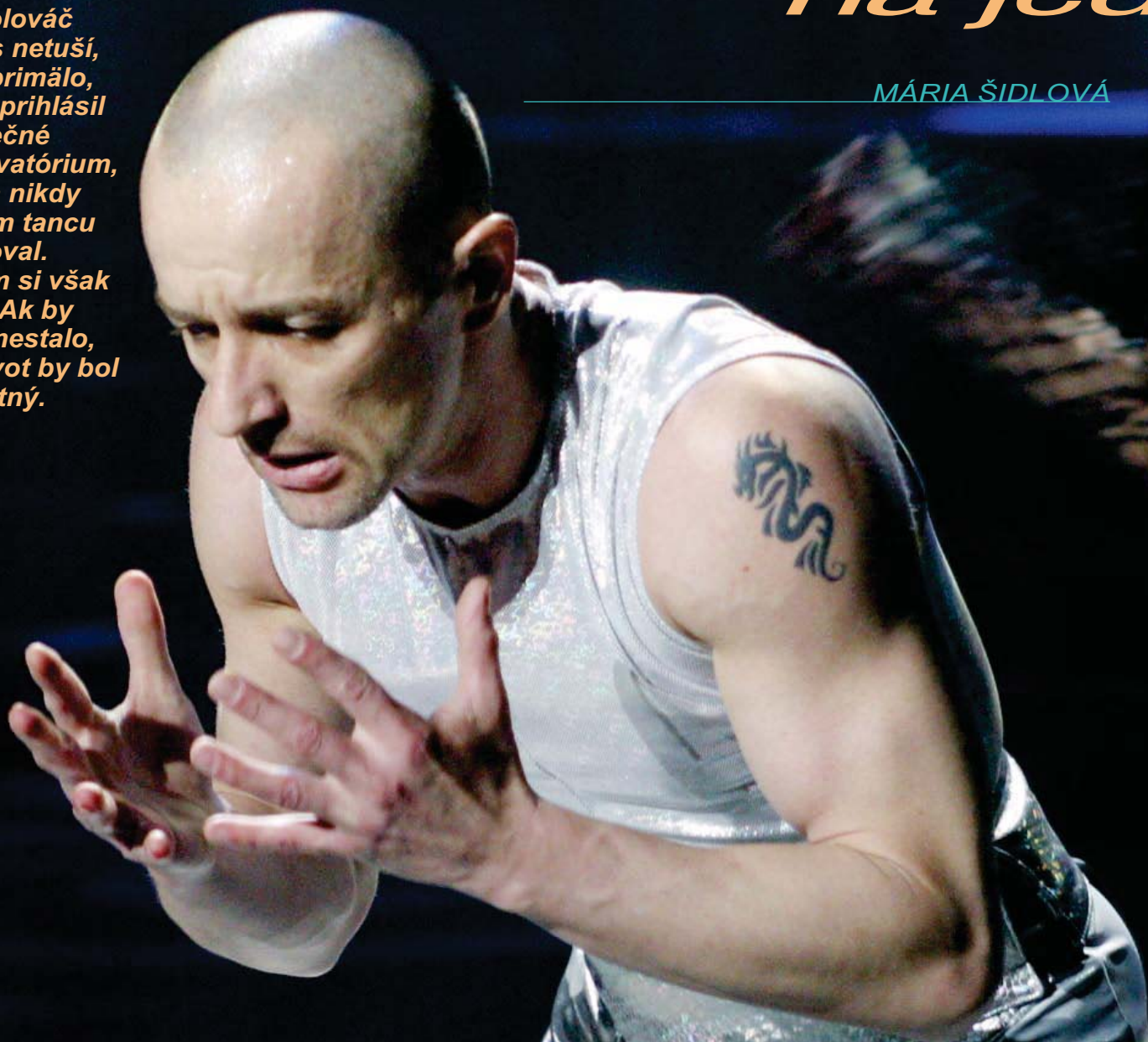
Neuvažoval som nad tým, či sa tancom chcem živiť. Vykročil som istou cestou a vôbec mi neprišlo na um z nej vybočiť. Nikdy nebolo a stále nie je jednoduché v našich končinách sa týmto spôsobom

Tisícpäťsto kr

na jed

Igor Holováč dodnes netuší, čo ho primälo, aby sa prihlásil na tanečné konzervatórium, hoci sa nikdy predtým tancu nevenoval. Jedným si však je istý. Ak by sa tak nestalo, celý život by bol nešťastný.

MÁRIA ŠIDLOVÁ

živíť. Po skončení školy som nastúpil do baletného súboru SND v Bratislave. Stále intenzívnejšie som cítil, že svet, ktorý som si zvolil, je naozaj presne ten, v ktorom sa budem cítiť skvele. Tvrdo som pracoval a zo dňa na deň som sa viac a viac dostával do povedomia okolia. Skúsenosť ma však naučila, že nestačí byť len talentovaný a pracovitý. Často vám musí niekto pomôcť, niekto si vás musí všimnúť. Ja som mal obrovské šťastie na choreografov a na režisérov, ktorí mi vždy umožnili tancovať nádherné úlohy. Myslím si, že v mojej tanečnej kariére som si zatancoval naozaj obrovské množstvo skvostných partov. Nikdy som nebol „princovský“ typ, takže jedna z mála postáv, ktoré som netancoval a nemám dôvod ľutovať to, je princ z „Labutieho jazera“. Moje postavy vždy obsahovali viac tanečných techník, než len tú klasickú a vyžadovali veľkú dávku hereckého umenia. Princ je veľmi ťažké tancovanie, ale je to pre mňa, bez urážky kolegov, ktorí ho tancujú, troška sterilná postava.

rokov len takt

Ako by si charakterizoval sám seba ako tanečníka?

Vždy som mal rád dynamické, agresívne, výbušné tancovanie. Nikdy som nebol typ lyrického adagiového tanečníka. Rád som tancoval choreografie, ktoré vyžadovali obrovskú psychickú aj fyzickú energiu. Hovorí sa tomu tisícpäťsto krokov na jeden takt.

Spomenieš si na najťažší moment vo svojej kariére?

Ak to vezmem veľmi zoširoka a z toho ľudského pohľadu, divadlo je jedna veľmi zvláštna inštitúcia, kde človek nie vždy zažíva ideálne prostredie, ideálne vzťahy a ideálne situácie. Je aj o konkurencii, o závidia, o niečom, čo nie je úplne čisté. Nakoniec, keď človek stojí na javisku a počuje potlesk divákov, tak zabúda na všetko zlé. Moment, na ktorý by som vyložene zle spomínal, si nepamätám. Bolo ťažké pre mňa vždy odchádzať. Už som býval v Bratislave, mal som tu rodinu a odišiel som do zamestnania do Prahy. To je možno to najťažšie. Stále sa aklimatizovať v novom prostredí, keď musel som odchádzať žiť na dva na tri roky preč zo Slovenka. Alebo stačilo aj na pár mesiacov, keď som niekde tvoril choreografie.

Kde všade si bol?

S divadlom sme prechodili veľa končín. Nebol som iba v južnej Amerike, v severských krajinách a južnej Afrike. Inak som bol tuším všade. V angažmán v zahraničí som bol v Prahe v Laterne Magike.

Aké sú, podľa teba, rozdiely medzi českým a slovenským baletom?

Všetko sa to odvíja od školy. Pražské tanečné konzervatórium, kde som mal šťastie chodiť, má väčšiu tradíciu, väčšie meno. Alebo malo. Myslím si, že dnes už aj bratislavské tanečné konzervatórium a svojim spôsobom aj košická škola majú celkom slušné výsledky vo výchove budúcich tanečníkov. Ale Praha bola vždy trochu vyššie v Európe. Skôr sa tam dostali hosťujúci pedagógovia zo zahraničia. A, samozrejme, Česko má podstatne viac kamenných divadiel. Takže kedysi mohlo mať české klasické tanečné umenie vyššiu úroveň ako slovenské, ale myslím si, že dnes už to neplatí. Hranice sú otvorené a aj do Bratislavy chodí veľa hosťujúcich pedagógov, choreografov.

A čo publikum? Je rozdielne?

Slováci sú trochu srdečnejší. Českí diváci na mňa pôsobia konzervatívnejšie. Ale je to iba môj subjektívny pocit.

Ktorá rola je pre teba niečím výnimočná, najobľúbenejšia?

Môj repertoár bol naozaj veľmi široký a aj tých postáv, ktoré mám stále rád, je veľa. Každá v sebe nesie istú filozofiu, istý pohľad na svet a každá je úplne iná. Každé predstavenie vyžadovalo svoju zvláštnu psychickú prípravu, vždy inak som musel vnímať a prezentovať každú konkrétnu postavu. Ale čím bola rôznorodnejšia a vnútorne komplikovanejšia, tým to bolo pre mňa zaujímavejšie. Klasický tanec je obrovský, šťastí monotónny dril a to, že som dostával možnosť hrať takú širokú škálu charakterov, ma nesmierne naplňovalo a pomáhalo mi prekonať všetky trápenia, fy-

zické i duševné. Podstatná časť charakterov v mojom živote, ktoré som prinášal na javisko, bola negatívna. Len dúfam, že teraz nikto nenadobudne dojem, že taký som aj v reálnom živote.

Na slovenské pomery si dosiahol obrovský úspech, máš ešte nejaký pracovný sen?

Tancovať už určite nie. Som dohodnutý s riaditeľom Baletu SND, pánom Radačovským, že počas tejto sezóny budem mať na javisku oficiálnu derniéru. So všetkou pompou, so všetkou slávou naposledy vyleziem na javisko a poviem adieu. Moja cesta je jasná – baletný majster, repetítor, asistent. To je pre mňa spôsob, akým chcem odovzdávať skúsenosti tým, čo prídu po mne. Ale vedel by som si predstaviť aj trochu iný život... Napríklad otvoriť si kaviareň. Chcem byť hlavne v kontakte s ľuďmi. My, tanečníci, sme celý život „obslužný personál“. Neriešim, či sa hrá na Silvestra, na Veľkú noc, na Vianoce. Keď treba, som tam. Som v divadle pre ľudí, ktorí chcú v hľadisku stráviť príjemné chvíle.

Ako vidíš budúcnosť slovenského tanca?

- Nevidím ju v zlom svetle. Keď sa úplne nestratí rozum z nášho sveta, tak tanec má vždy budúcnosť. V každom prípade. Myslím si, že ak by niekto dovolil, aby baletné umenie, alebo všeobecnejšie tanečné umenie zaniklo, tak by to bolo obrovské barbarstvo. Niekto hovorí: Načo balet? Tak ja potom hovorím: Načo knihy, hudba, výtvarné umenie?

Máš pätnásťročného syna. Čo balet a on?

- Môj syn je prvý rok na strednej škole – obchodnej akadémii. Vzhľadom na to, že aj jeho mama je bývalá balerína, tak má obrovské dispozície na tancovanie. Pár rokov dozadu sme mali v repertoári nášho súboru predstavenie „Rasputin“. Martin tam tancoval malého Rasputina a cároviča. Bolo to úžasné ocitnúť sa na scéne s vlastným synom. Ale trvalo to len veľmi krátko. On nechcel pokračovať a ja som za to, aby išiel svojou vlastnou cestou.

Igor Holováč sa narodil 1. novembra 1964 v Martine. S tancom sa začal zoznamovať až počas štúdia na Košickom konzervatóriu, na ktoré nadviazal na Tanečnom oddelení Konzervatória v Prahe. Má za sebou mimoriadne úspešnú kariéru, počas ktorej stvárnil desiatky postáv a získal niekoľko ocenení. Za svoj najväčší úspech však považuje cenu The Philip Morris Ballet Flower Award, ktorá sa udeľuje celosvetovo. Momentálne pôsobí v baletnom súbore Slovenského národného divadla ako vedúci sólista, choreograf a baletný majster – repetítor. Svoju aktívnu tanečnú kariéru však plánuje ukončiť tento rok a venovať sa priority odovzdávaniu svojich skúseností mladším kolegom.

Licaequondam pere, tandesi gnortemum a int, sent? Ena, diist ad sermantemus, quidem senique efacchinvem halicae dem iam tus publisse patum publicata, vervis; imum res volusquam quostalari con vivernu imus ius. etiquasdam patuus ac faciam ales acidit.

Huiste co ego consus ius, quam estebem ficaequi pulerfir iginam quam ingul tatum consultiam ficus linatiliame condachil ute, Catoren temperbit, tus horte

Oslava aj bilancovanie

Vzťah k téme Slovenského národného Povstania a k niektorým jeho priamym účastníkom som nadobudla dedične. Častejšie sa s nimi stretávam najmä v posledných rokoch, keď vidím, že priateľov a spolubojovníkov mojich rodičov z povstaleckých hôr ubúda. Keďže ma táto téma zaujíma aj profesionálne, vraciam sa do Banskej Bystrice, aby som sa porozprávala s hŕstkou vzácných ľudí, ktorí mi sprostredkovávajú svoju nezabudnuteľnú skúsenosť z účasti na historicky výnimočnom hnutí obyvateľov Slovenska za oslobodenie krajiny proti fašistickej okupácii. Naše rozhovory nie sú o tom „za čo sme bojovali“. Sprostredkujú mi posolstvá ľudí, ktorí nestratili svoju identitu v žiadnych historických zvratoch. Statočnosť, obetavosť a vlastenectvo, ideály, ktoré v minulosti zavŕšili činom, neboli vždy odmieňané podľa zásluh. Z vrások na tvárach mnohých, čo prekonalí väzenia a perzekúcie v minulosti, čítam dnes láskavosť a pochopenie k ostatným i snahu napomôcť vždy dobrej veci. A toto, spolu s pravdou o výnimočnom historickom období slovenských dejín, ktorého boli dejateľmi, nielen pozorovateľmi stojacimi obďaleč, ma vždy prinúti ziať kameru, či fotoaparát a načúvať im.

Kamila Kytková

Predseda Slovenskej národnej rady Pavol Paška: „Vďaka SNP má dnes Slovensko čisté historické svedomie.“

Tri osobnosti, ktoré priateľstvom spojila účasť v SNP: Prvý je generál Imrich Gibala, ktorý bol ťažko ranený v bojoch. Vedľa neho sedí legendárna „partizánka Katka“, ktorá do roku 1989 nemohla vydať v slovenčine svoju ideovo neprikrášenú knižnú výpoveď o povstaní. Knihu „Olúpená o právo na život“ a jej autorku Edith Drori Ernestovú objavilo Slovensko až po roku 1989, keď sa po polstoročí mohla vrátiť z Izraela na návštevu Slovenska. Jej knižka po nemeckom preklade vyšla po slovensky a neskôr po hebrejsky a po maďarsky. Odvtedy sa sem každý rok vracia z Haify, kde žije a v tomto roku s nami oslávila svoje 87. narodeniny. Tretí je podplukovník Gustáv Považan, historik a publicista. Piaty z jeho šiestich bratrov sa zúčastnil na domácom i zahraničnom odboji. Napriek obetiam na životoch v rodine a jeho prepusteniu z armády v päťdesiatych rokoch, nezatrpkol. Venuje sa najmä histórii a významu SNP.

Na oslavách 64. výročia SNP v Banskej Bystrici sa spolu s najvýznamnejšími ústavnými činiteľmi SR zúčastnili aj zástupcovia 23 veľvyslanectiev, aby si uctili pamiatku svojich občanov, ktorí bojovali v SNP.

Prezident Ivan Gašparovič povedal: „Obetavosť obyvateľstva na povstaleckom území nemala v slovenskej histórii obdobu. Mnohí účastníci povstania sa však od povojnového režimu dočkali šikanovania namiesto vďaky a úcty.“

Premiér Robert Fico vyzval všetkých politikov k súdržnosti pri národných a štátnych záujmoch: „Národný a štátny záujem Slovenska je vyšší mravný princíp. Historickým príkladom toho je SNP. Odnaučme sa kádovať vlastné dejiny!“

Takýmto slovám slovenských politikov ľudia tleskali radi

Zoskok parašutistov mi pripomenul september 1944, keď pristáli americkí výsadkári na letisku Tri Duby. Mnohým sa nepodarilo vrátiť naspäť. Ukryvali sa v horách až do Vianoc. Prechod cez Chabenec sa mnohým stal osudným. V múzeu SNP sú vo vitríne vystavené fešácke letecké kožené bundy amerických pilotov. Táto expozícia vystriedala ťažké dlhé remenné kabáty sovietskych komisárov, ktoré si pamätajú návštevníci Múzea SNP v minulosti.

MORAVSKÁ JESEŇ V KULTÚRNYM VZRUCHU A VZDORE

Hudobné a divadelné dianie má na Morave, zvlášť v jeho kultúrnych centrách, odnepamätí čulý a vzrušujúci ráz. Zrejme to prináša temperamentná povaha Moravanov, ich mnohotvárne zameranie a snaha dôstojne sa vyrovnáť s kultúrne bohatými a prosperujúcimi oblasťami a krajinami. S jednou z takých umeleckých výziev sme sa stretli hneď v prvých dňoch novej sezóny v Národnom divadle v Brne pri svetovej premiére novej opery českých autorov Kofroňa, Plachého a Šimáčka, ktorým ponúkol svoj pôvodný námet nový riaditeľ brnianskej ústrednej scény Daniel Dvořák. Autor, v snahe reagovať na aktuálne udalosti z konca osemdesiatych rokov a prevratných udalostí z konca roku 1968, zalistoval v historických reáliách francúzskej revolúcie a parížskej komúny a pokúsil sa preniesť atmosféru ich žijúceho odkazu do hudobno-scénického útvaru. Mikrosvet študentskej revolvy transponoval do našich šesťdesiatych rokov so spomienkou na okupáciu Československa vojskami varšavského paktu. Dramatická opera, ktorá

pochopiteľne naznačovala veľa schematického, nemohla scénicky zaujať a naplniť zákony dramatického diela. Opera Mai 68 bola skúšobne uve-

dená pred pražským a brnianskym obecnstvom a potom stiahnutá z repertoáru.

Šťastnejšie vykročil do novej sezóny v Brne medzinárodný hudobný ruch. Aj keď má medzinárodný festival Moravská jeseň za sebou už 42 ročníkov, aj tento rok dokázal vymyslieť obsažnú a námetovo podnetnú dramaturgiu. Trinásť koncertov sa predstavuje s lákavým obsahom súborov i repertoáru. Zúčastňuje sa na nich päť domácich i zahraničných orchestrálnych telies s renomovanými dirigentmi a sólistami medzinárodnej povesti ako sú Jiří Kout, Dennis Russel Davies, Jurij Gilbo, Petr Altrichter, Vladimír Válek, Rolf Beck, Mathias Wollong s Komorným orchestrom Európskej únie, Michaela Fukačová, Peter Mikuláš a ďalší. Skutočným prínosom festivalu je však skladba pútavého repertoáru, ktorá kombinuje výber zo životného diela tohtoročného jubilanta Leoša Janáčka s dielom jeho vrstovníkov podľa námetov, kompozičných prostriedkov, okolností a tvaru. Preto dostala Moravská jeseň podtitul „Hudba vášne a vzdoru“. V Brne môžu poslucháči získať mnohé poučenia z prednesu cudzích dirigentov a sólistov. A to je nesporný prínos každého festivalu.

(jv)

PETER MIKULÁŠ

INFO

do. 10. 10.

Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1

VLADIMÍR YURKOVIC

Výstava fotografií slovenského fotografa z cyklu Men after work

st. 1. 10. o 15.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

ARCHITECTURE WEEK

Pohľad z výšky – výšková architektúra v centrách miest

Diskusia o problematike výstavby výškových budov

v Prahe a Bratislave

Moderuje: Matej Šišolák

št. 2. 10. o 17.00

Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1

ČESKOSLOVENSKO 90

LUBO STACHO: SLOVENSKO

Profilová výstava jednej z kľúčových osobností súčasnej

slovenskej fotografie

Výstava potrvá do 7. 11.

po. 6. 10. o 20.00

Španielska sála, Pražský hrad, Praha 1

ČESKOSLOVENSKO 90

JAZZ NA HRADE

SK/CK Jazz Band Matúša Jakabčica

Juraj Bartoš a Hot House

Slovenský večer v populárnom jazzovom programe

prezidenta ČR

ut. 7. 10. o 17.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

DREVENÉ KOSTOLÍKY

Výstava a prezentácia najnovšieho slovenského prírastku

do Listiny svetového kultúrneho dedičstva UNESCO

Prípravil a prednáša: Dr. Vladimír Dudáš

št. 9. 10. o 20.00

Španielska sála, Pražský hrad, Praha 1

ČESKOSLOVENSKO 90

Slovenská filharmónia so sólistom Mariánom Lapšan-

ským

Slávnostný koncert pri príležitosti 90. výročia vzniku

Československa

št. 9. 10. o 17.00

Domov pre seniorov Malešice, Rektorská 577, Praha 10

DEŇ DUŠEVNÉHO ZDRAVIA 2008

Pravidelný odborný seminár zameraný tentoraz na

zdravotné poistenie cudzincov v ČR a na invalidné

dôchodky

V sprievodnom kultúrnom programe vystúpia českí i slovenskí umelci

ne. 12. 10. o 18.00

Blues sklep, Liliová 10, Praha 1

LITERÁRNE BLŮZNENIE

Prvý z cyklu literárno-hudobných večerov organizovaných

v spolupráci s českými a slovenskými literárnymi klubmi,

tentoraz s martinským klubom Mádokýš

Účinkujú: Jano Ciger, Mathej Thomka, Peter Staríček,

Irena Velichová, Peťa Mečková, Martin Pivovarčí, Eva

Bačinská

Hrajú pesničkári: Peter Piatko a Peter Šrank

ut. 14. 10. o 19.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

Slovenský jazzový klub

MILOŠ ŽELEZNÁK TRIO

Koncert popredného slovenského jazzmana a jeho

formácie

št. 16. 10. o 19.30

Jeruzalemská synagoga, Jeruzalemská ul. Praha 1

JOZEF LUPTÁK

Koncert popredného slovenského violončelistu s premiéro-

vými kompozíciami

po. 20. 10. o 20.00

Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1

SHIRLEY VALENTINE (monodráma)

Hrá: Zuzana Kronerová

ut. 21. 10. o 17.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

XXVIII. PROJEKCIA CYKLU SLOVENSKÁ LITERATÚRA

A FILM

Jozef Alexander Tallo: DO ZBRANE, KURUC!

Historický film zobrazuje epizódu zo slovenského sedliacko-

keho „cholerového“ povstania v roku 1831

Hrajú: M. Dočolomanský, J. Kukura, V. Müller, M. Huba, I.

Místrík, A. Cunderlíková,...

Réžia: Andrej Lettrich

od. st. 22. 10.

Galerie hl. města Prahy, Dům U Zlatého prstenu, Týnská

630/6, Praha 1

ČESKOSLOVENSKO 90

1960 => SÚČASNOSŤ: SLOVENSKÉ UMENIE A ČESKÍ

HOSTIA

Jedinečný výstavný projekt moderného slovenského

výtvarného umenia, doplnený významnými dielami českého

súčasného umenia

št. 23. 10. o 9.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

SLOVENSKÁ POÉZIA A PRŮZA

Od ľudovej slovesnosti po súčasnú modernu

Cyklický komponovaný literárny program pre študentov

pražských škôl spojený s prednáškou, ukázkami z diel

a besedou

št. 23. 10. o 17.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

PAVOL WEISS - Traja priatelia

Prezentácia a krst českého prekladu románu slovenského

spisovateľa a dramatika mladšej generácie

od 23. 10. do 28. 10.

ČESKO-SLOVENSKÉ DNI V PLZNI

(podrobnejšie na druhej strane obálky)

pi. 24. 10. o 9.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

ROZPRÁVAJEME SI ROZPRÁVKU

Cyklický výchovno-dramatický program pre najmenších

žiakov pražských škôl o slovenčine a jednej rozprávkevej

krajine

Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

od. ut. 28. 10.

Jízdárna Pražského hradu, Pražský hrad – U Pražského

mostu 55, Praha 1

ČESKOSLOVENSKO 90

SLOVENSKÝ OBRAZ (Antoobraz)

20. storočie v slovenskom výtvarnom umení

Historicky najväčšia prezentácia moderného slovenského

umenia v Českej republike

Kurátorka: Dr. Katarína Bajcurová

Výstava potrvá do 1.3.2009

st. 29. 10. o 19.30

Rudolfínium, Dvořákova sieň, Alšovo nábř. 12, Praha 1

ČESKOSLOVENSKO 90

ŠTÁTNY KOMORNÝ ORCHESTER ŽILINA

Dirigent: Peter Breiner

Sólisti: Stano Palúch – husle

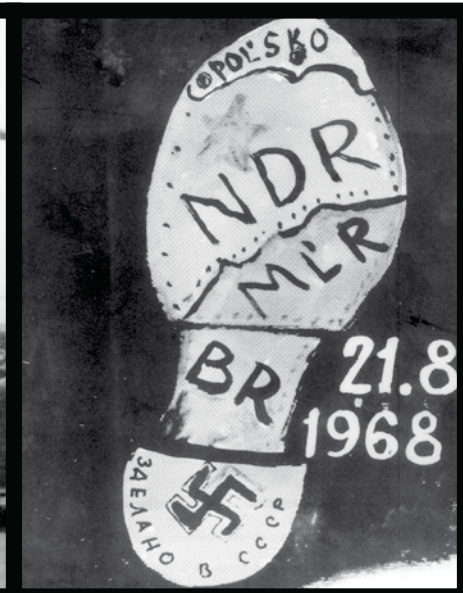
Andrej Šeban – el. gitara, fujara

Bratislavské gitarové kvarteto

Pražská premiéra jedného z najoriginálnejších slovenských

koncertných projektov vážnej hudby posledných rokov

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov)

AUGUST '68

v dokumentoch

Slovenský Ústav Pamäti národa, jedna z inštitúcií, ktorá našťastie bola v každej z postkomunistických krajín v rôznej podobe, ale s približne rovnakým obsahom založená, a k jej úlohám patrí spracúvať históriu totalitných režimov, vo svojej edičnej činnosti pripravil k jednému z výročí „osmičkového“ roku, teda k štyridsiatemu výročiu intervencie armád Varšavského paktu do Československa, publikáciu „August '68“ s podtitulom „Okupácia a občiansky odpor na Slovensku v obrazových dokumentoch Archívu Ústavu pamäti národa“. Publikáciu zostavil Radoslav Ragač a je zaujímavá tým, že prináša väčšinou dosiaľ nepublikované a teda neznáme fotografie z augustových dní roku 1968, týkajúce sa nielen udalostí v Bratislave, ale dá sa povedať takmer z celého Slovenska. Knihu treba privítať aj preto, že na rozdiel od Českej

republiky, kde sa pri tomto výročí objavilo viacero odborných či fotografických publikácií, slovenská bilancia je zatiaľ skromnejšia. Okrem dvoch či troch publikácií, ktoré pripravili pracovníci Historického ústavu Slovenskej akadémie vied - týkajúcich sa rôznych aspektov roku 1968, sa nemáme veľmi čím pýšiť. Radoslav Ragač v úvodnom slove v spomínanej knihe rekapituluje situáciu, ktorá sa vytvorila na Slovensku v roku 1968. Na jednej strane existoval široký konsenzus elít v snahe zmeniť nedôstojnú štátoprávnu pozíciu Slovenska v asymetricky riadenom socialistickom štáte podľa ústavy z roku 1960, na druhej strane u časti slovenských elít bolo volanie po federalizácii štátu silnejšie ako snaha demokratizovať spoločnosť. Práve o tieto kruhy sa neskôr, po augustovom „vstupe vojsk“, opieral Gustáv Husák, keď „normalizoval“ Slovensko podľa svojich predstáv.

Znamenalo to použiť akýkoľvek prostriedok, ktorý by ho katapultoval k najvyššej funkcii prvého tajomníka Komunistickej strany Československa.

Takmer šesťstotisíc vojakov intervenčných vojsk urobilo predstavu o odpore Československa nemožnou. K tomu treba pridať, že spôsob uvažovania politických vodcov a aj doktrína, v ktorej bolo vychovávané obyvateľstvo krajiny viac-menej od konca druhej svetovej vojny, akúkoľvek obranu robila nerealistickou.

Snahy vytvoriť kolaborantskú „robotnícko-roľnícku vládu“ sa nezrealizovali. Odpor obyvateľstva, ktorý bol podporený „Prehlásením predsedníctva Ústredného výboru Komunistickej strany Československa“ z noci 20. na 21. augusta 1968 sa prejavil formou, ktorá si získala úctu i obdiv na celom svete. Demonštrácie, letákové vojny, vysielanie „slobodných vysieláčov“, v ktorých sa prejavila občianska statočnosť a angažovanosť.

Radoslav Ragač vybral fotografie nielen z Bratislavy, ale aj zo stredného a východného Slovenska, čím sa publikácia stáva kompaktnejšou. Často pre nás autori fotografií zostávajú neznámymi amatéri, ktorí zachytili dramatické, ale i naoko všedné, obyčajné chvíle augustových dní roku

1968. Fotografie sú doplnené o ukážky originálov dobových letákov, ktoré sa zachovali vo fondoch archívu Ústavu pamäti národa.

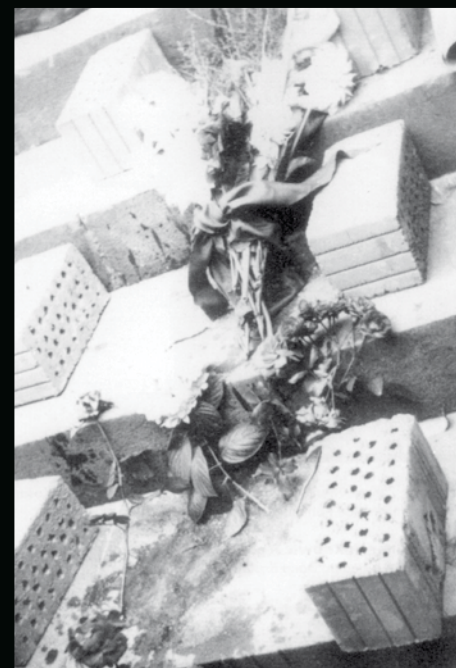
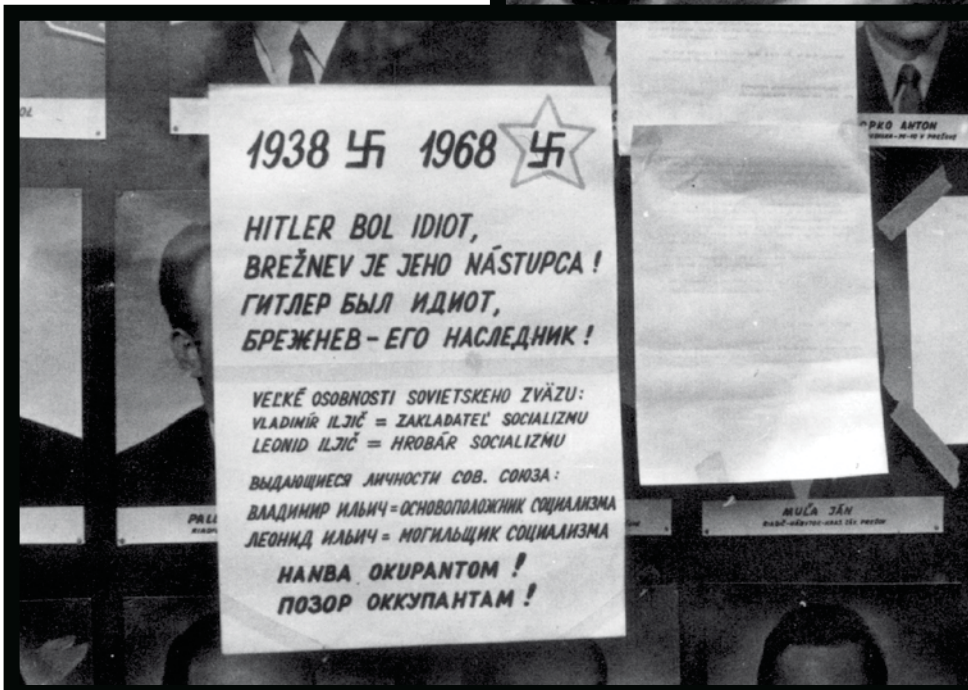
Okrem záberov invázných vojenských jednotiek a obetí okupácie sa zostavovateľ snažil zachytiť už spomínané plagáty vo výkladoch, rôzne nápisy, poškodzovanie pamätníkov Sovietskej armády, inváznej bojovej techniky a podobne.

Časť publikovaných fotografií a dokumentov z augusta 1968 získala Štátna bezpečnosť. Boli totiž podkladom na trestné stíhanie organizátorov protestov, pisateľov a rozširovateľov letákov. Druhá časť z publikovaných fotografií je už z akvizičnej činnosti Archívu Ústavu pamäti národa, ktorý mapuje udalosti po celej krajine.

Nie je to prvá akcia ústavu k roku 1968. Nadväzuje na predchádzajúce aktivity, ku ktorým patrí napríklad zoznam slovenských obetí invázie.

Vydanie reprezentačnej publikácie Ústavu pamäti národa treba privítať. Rozširuje historické poznanie z vizuálneho aspektu o udalostiach, ktoré ovplyvnili českú a slovenskú spoločnosť. Následky nadväzujúcej dvadsaťročnej normalizácie poznamenali krajinu a jej ľudí v mnohých smeroch.

Vojtech Čelko

Jedinečná osobnosť

Koncom letného mesiaca augusta zomrel na Klinike pneumológie a fúzieológie Fakultnej nemocnice s poliklinikou v bratislavskom Ružinove známy slovenský herec Michal Dočolomanský. Nezabudnuteľný predstaviteľ Jánošíka z muzikálu „Na skle maľované“ podľahol zákernej rakovine pľúc vo veku 66 rokov.

Michal Dočolomanský sa narodil 25. marca 1942 v obci Niedzica (Nedeca) v dnešnom Poľsku. Na konci druhej svetovej vojny sa dvanásťročný rodina na čele s učiteľom Rudolfom Dočolomanským a matkou Floriánou rumunského pôvodu presťahovala do Svätého Jura. Tu trinásťročným

Michalovi učaroval svet javiska. V ochotníckom divadle si zahral prvú hlavnú úlohu v Andersenovej rozprávke „Snehová kráľovná“. Poslednou hrou, v ktorej účinkoval ako svätajurský ochotník, bol „Gelo Sebechlebský“.

Po ukončení základnej školy sa vyučil za automechanika. Herectvo absolvoval s červeným diplomom v roku 1964 na Vysokej škole múzických umení v Bratislave a od augusta toho istého roku bol členom činohry Slovenského národného divadla. Nezabudnuteľné sú jeho titulné postavy v muzikáli Neila Simona „Pozor na Leona“ či v Ibsenovej dráme „Peer Gynt“. Divákovi učaroval aj ako Mortimer v komédii „Brooklynská noc“ a v mnohých ďalších.

V roku 1974 ho režisér Karol Zachar obsadil do úlohy Jánošíka v slávnom muzikáli Ernesta Brylla a Katerzyny Gärtnerovej „Na skle maľované“. V roku 1999 bola už 555. repríza a Dočolomanský bol jedným z troch hercov z pôvodného obsadenia.

Do nakrúcania filmov sa pustil na začiatku šesťdesiatych rokov. Zahral si v poviedkovom filme „Tvár v okne“ (1963), po boku Juraja Kukuru v sfilmovej dráme baladickéj novely Margity Figuli „Tri Gaštanové kone“ (1966), alebo v televíznej inscenácii „Dobrodružstvo pri obžinkoch“ (1968).

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch patril k najžiadanejším slovenským hercom. V tomto období účinkoval v dráme „Medená veža“ (1970), „Bačova žena“ (1972), ale aj v dobrodružno-historickom seriáli „Adam Šangala“ (1972). Veľký úspech mu priniesli aj televízny film podľa románu Františka Hečka „Červené víno“ (1976), komédia „Sváko Ragan“ (1976) a rola neporaziteľného súkromného detektíva Nicka Cartera v českej krimi komédii „Adéla ešte nevečeřela“ (1977). V roku 1980 prišiel sfilmovaný muzikál „Na skle maľované“, v roku 1981 opäť česká komédia „Tajemství hradu v Karpatech“ a dobrodružná dráma „Noční jazdci“.

Okrem ďalších desiatok filmov si zahral Valenta Pichandu v Jakubiskovej „Tisícročnej včele“ (1983) a šesťdielnom televíznom filme na motívy historického románu Hany Zelinovej „Alžbetin dvor“ (1986). Ostatných desať rokov 20. storočia účinkoval vo filmoch „Corpus delicti“ (1991), „Manželstvo na cimpr-campr“ (1992) či „Domovník syn“ (1993). V roku 1997 dostal úlohu v úspešnom českom komediálnom seriáli „Četnické humoresky“ a o rok neskôr aj v slovenskom seriáli „Horská služba“. V roku 2002 účinkoval v ďalšom českom filme „Perníková věž“. V roku 1982 dostal titul zaslúžilý umelec.

V roku 2007 ho na návrh vlády Slovenskej republiky prezident Ivan Gašparovič ocenil Radom Ľudovíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy v oblasti politiky, rozvoja Slovenska a za mimoriadne významné šírenie dobrého mena v zahraničí.

V tom istom roku získal cenu Literárneho fondu za celoživotnú tvorbu. K jeho koníčkom roky patrilo bezmotorové lietanie a automobilové pretekánie. Michal Dočolomanský mal dve deti. Dcéra žije v zámorí, syn Michal popri pozícii manažéra pôsobí ako hudobník slovenskej country scény.

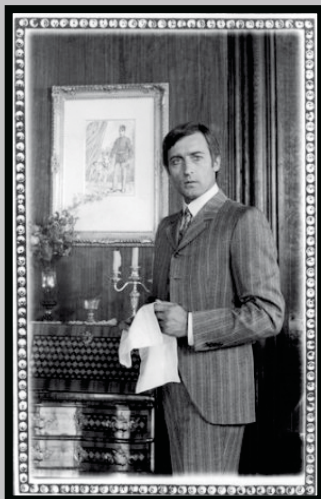
Michal Dočolomanský, náruživý fajčiar, dlho bojoval a napokon podľahol zákernej chorobe – rakovine pľúc. K predčasnemu odchodu vynikajúceho slovenského herca sa vyjadrili i niektorí jeho kolegovia: (si)

Milan Lasica,

humorista a herec, ktorý Dočolomanského poznal od jeho hereckých začiatkov: „On bol jedinečná osobnosť. To je vzácny prípad, keď je niekto fešák a súčasne má komický talent.“

Maroš Kramář,

herec, ktorému mal Dočolomanský pred časom krstiť hudobné CD: „Bol veľká československá hviezda. Bol známy tak na Slovensku, ako aj v Čechách. A bol, podľa mňa, ako som ho ja poznal, neuveriteľne skromný človek. Nikdy sa nehral

na hviezdu, on bol hviezda, ale bol veľmi skromný.“

Ladislav Chudák,

herec, ktorý bol pri Dočolomanského začiatkoch v SND: „Je mi teraz nesmieme smutno a ťažko, lebo viete, keď sa tá stará generácia už vytráca, tak to je, ako keď rieka tečie a odchádza do mora, my zase odchádzame do zeme. Ale keď sú to mladí a mladší, tak to strašne bolí.“

Martin Porubjak,

dramaturg a režisér:

„Ťažko k jeho úmrtiu niečo povedať. Poznal som ho ako praktického a veselého človeka. Bude nám chýbať.“

Milan Šteindler,

český režisér, ktorý s Dočolomanským v roku 2002 natočil film Perníková věž: „Je to pre mňa veľmi ťažké. Bol vynikajúci herec, ktorý bol schopný zahrať úplne všetko od komédie až po tragédiu, a hral to skvele, keď si spomeniem napríklad na film Adéla ještě nevečeřela.“

Čo ukrýva údolie obrov?

Slanské vrchy predstavujú posledný geomorfologický celok Západných Karpát a ako výrazný krajinotvorný fenomén pôsobia dojmom neprekonateľnej bariéry. Mohutné pásmo neovulkanitov sa ťahne severojužným smerom a v počiatočnom úseku, ktorý sa vyznačuje výnimočným zrudnením podloží hornín, zaberá značnú časť prešovského regiónu. Hlavná prístupová cesta tu verne kopíruje údolie jedného z najväčších ľavostranných prítokov Torysy, riečky Delne. A práve bezprostredné okolie tohoto frekventovaného komunikačného ťahu núka návštevníkom nevedné zaujímavosti, ktoré sa stali magickým lákadlom pre záujemcov o ojedinelé prírodné atrakcie východného Slovenska.

Najrozsiahlejším sopečným aparátom orografického komplexu je takzvaný zlatobanský stratovulkán o priemere až 25 km. Jeho centrálnu výplň štruktúrne predstavuje Zlatobanská kotlina, ktorá po obvo-de pozvoľna prechádza do strmých svahov rôznorodého charakteru. Spomínaný útvar je pozoruhodný nielen z hľadiska vlastnej genézy, ale rovnako svojimi prírodnými danosťami, ktoré vytvárajú ideálne podmienky pre trampový turistik-ku s mimoriadne príťažlivými cieľovými bodmi.

V periférnej časti už na prvý pohľad upúta rozsiahla Kokošovská vodná nádrž s prímest-skou rekreačnou funkciou. Ihneď v jej susedstve sa roz-prestiera významná študijná plocha Kokošovská dubina, ktorá je zákonom chránená pre vzácnu varietu duba zimného s vysokými rovnými kmeňmi, poskytujúcimi cennú a vyhľadá-vanú drevnú hmotu. Vzhľadom na nebyvalú dendrologickú hodnotu celá lokalita o rozlohe 20 ha bola vyčlenená výlučne pre potreby výskumu v lesnom hospodárstve.

Akousi vstupnou bránou do útrov masívneho stratovulkánu je rekreačná oblasť Sigord s výraznou Orliou skalou, ktorá sa vypína na ľavej strane Del-ne oproti sútoku s jej menším súputníkom. O niečo vyššie sa možno dostať k ohromujúcemu skalnému prepadlisku Chujava. Tvorí ho reliktu sopúcha vyhasnutého bočného krátera s periglaciálnou zónou a zaľad-nením, podmieňujúcim výskyt chladnomilnej flóry.

Priamo zo Sigordu lesná cesta smeruje údolím Šťavice k dvom podúrovňovým minerálnym prame-ňom so znamenitou železito-uhlíčitou vodou s vkusne upravenými prístreškami. Nad horným výverom je na nápadnej vyvýšenine vybudovaný odpočinkový altá-nok, z ktorého je výhľad na ďalšiu studničku s naví-šenou kamennou dekoráciou. V strede je osadená pamätná tabuľa s nápisom, ktorý prezrádza, že na toto miesto často chodievala cisárovná Alžbeta, zva-ná Sisi. K jej vášňam patrili poľovačky a práve husté lesy pod Sigordským hrebeňom boli jej najobľúbenej-ším revírom.

Cesta pokračuje miernym stúpaním až k poľovníckej chate Fricka a ďalej nadväzuje na značkový chodník, ktorý pozvoľna prechádza okolo zlatobanského stra-tovulkánu so spleťou prelínajúcich sa turistických trás. Medzi najatakovanejšie nesporne patrí legendami opradené Údolie obrov, kde sa čoskoro podarí objaviť uni-kátny útvar v podobe Obrej šlapaje, dôverne ukrytej na jednom z množstva roztrúsených balvanov. Pri vizuálnej absorpcii tohoto podivuhodného výtvaru človek nevdo-jak ostatne stáť v nemom úžase. Podobná stopa sa nachádza aj vo vápencovej skale neďaleko obce Konská v okrese Martin, ale tiež na Pobreží Slonoviny v Afrike. Domorodci veria v mýtus, podľa ktorého prišiel na Zem boh Anangama, aby naučil ľudí rôzne zručnosti. Pred odchodom na pamiatku otláčil svoju nohu do skaly.

Ďalšia z legiend opisuje šlapaj ako smerovku pra-vekých ľudí, ktorá ukazuje miesto dosiaľ neobjavenej jaskyne, kde je ukrytý vzácny poklad. Iná verzia sa zasa prikláňa k premise, že ide o otláčok ľavej nohy vyhynutého ľudoopa, gigantopiteka. Jeho fosílie sa nedávno našli v lokalite Than-Khuyen vo Vietname a vedci odhadli ich vek na pol milióna rokov. Podľa zubov a čeluste tento ľudoop musel byť vysoký najmenej 2,75 metra a jeho hmotnosť presahovala 250 kilogramov.

Fascinujúca atrakcia v poslednom období čoraz viac priťahuje početných návštevníkov predovšetkým zo zahraničia. A tak práve ich zásluhou sa raz pred-sa len dozvieme, aký klenot v lone Slanských vrchov ukrýva magické Údolie obrov. Avšak pri nespútanej fantázii poklad nesmiernej hodnoty možno rovnako hľadať v neďalekých opálových baniach na Dubníku, ktorých niekdajšie bohatstvo a sláva v minulosti ďale-ko presahovali hranice našej vlasti a zviditeľňovali ju až v zámorí.

(th)

SNIMKY ARCHÍV

Farebný svet

V severovýchodnej časti Nízkych Beskýd, neďaleko poľských hraníc, leží sídlo najmenšieho okresu Slovenska, mesto Medzilaborce. Je situované v malebnom prostredí priamo pod svahmi Laboreckej vrchoviny a rozprestiera sa na sútoku rieky Laborec s Vydrankou. Najstaršia písomná zmienka o sídelnej aglomerácii pochádza z roku 1543, keď patrila humenskému panstvu Drughetovcov. Cez mesto viedla významná obchodná cesta, ktorá ho spájala s hospodárskymi a kultúrnymi centrami Uhorska a Haliče. V roku 1873 bolo sídlo prepojené železničnou traťou s Humenným a neskôr i s Haličou. Koncom uplynulého storočia sa obnovila vlaková doprava aj s poľským Sanokom.

Počas 1. a 2. svetovej vojny boli Medzilaborce viackrát zničené. Zachovali sa iba vzácné historické pamiatky, z ktorých vyniká najstarší gréckokatolícky klasicistický kostol sv. Bazila Veľkého z konca 18. storočia, a rímskokatolícky kostol Panny Márie z roku 1903. Sakrálnou dominantou je však monumentálny pravoslávny Chrám sv. Ducha z povojnového obdobia, postavený na návrší v staroruskom štýle, ktorý súčasne slúži ako pamätník padlým v apokalyptických bojoch. Obzvlášť pôsobivý je interiér s unikátnymi ikonami od gréckeho ikonopisca Dimitria Lensisa. Mesto je významným strediskom rusínskej kultúry a kontinuálne sa v ňom konajú veľkolepé podujatia s dlhoročnou tradíciou. Je to predovšetkým Festival kultúry a športu a vyhlásený Festival drámy a umeleckého slova Alexandra Duchnoviča.

Napriek výhodnej geografickej polohe a pomerne bohatej histórii Medzilaborce po dlhé desaťročia ostávali tak trochu v ústraní. Paradoxne sa zviditeľnili a vošli do povedomia širokej verejnosti až zriadením Múzea moderného umenia Andyho Warhola, ktoré sa zapísalo do análov 1. septembra 1991. Kontroverzný americký výtvarník a filmár slovenského pôvodu bol jedným z najznámejších protagonistov pop-artu uplynulého storočia. Narodil sa pred osemdesiatimi rokmi 6. augusta 1928 v Pittsburghu a svoj mimoriadne plodný život ukončil ako päťdesiatšesťročný v New Yorku. Pre umelca svetového formátu boli charakteristické predovšetkým typické sieťotlačové portréty rôznych celebrit ako Elizabeth

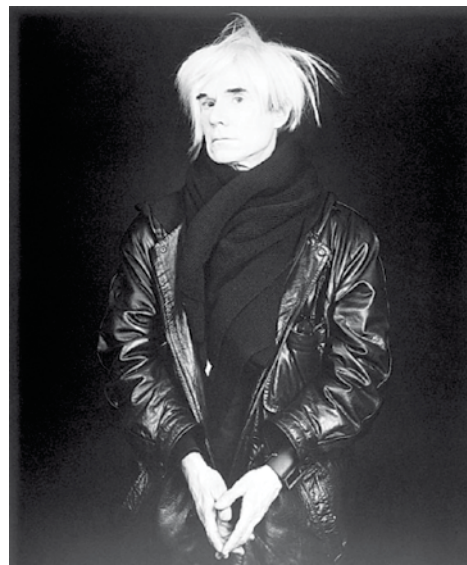
Taylorovej a Marilyn Monroeovej, či nápadité artefakty spotrebných predmetov v nadrozmernej veľkosti. Patria k nim bankovky, fľaše od Coca-Coly, plechovky od Campbellovej polievky a mnohé iné. Warholov ironický postoj ku konzum-

nej spoločnosti nič nemenil na skutočnosti, že sám patril k jej predstaviteľom, ba dokonca stal sa pre ňu reprezentatívnym idolom. Povestným je jeho nadčasový výrok, že v budúcnosti každý z nás bude mať svojich pätnásť minút slávy.

Múzeum moderného umenia v Medzilaborciach je prvé svojho druhu v celosvetovom kontexte a jediné v Európe, venované Andymu Warholovi. Založili ho Dr. Michal Bycko, John Warhola, Michal Cihlár a Ladislav Snopko. V objekte sú inštalované dve stále expozície. Prvá prezentuje Andyho Warhola a jeho tvorbu, druhá je venovaná faktografií týkajúcej sa umelcovho pôvodu. Popri hlavnej náplni kultúrna inštitúcia realizuje tiež vedecko-výskumnú činnosť so zameraním na problematiku percepcie a následnej recepcie umenia, a ďalej zbiera dokumentačný materiál o etniku, v ktorom sú korene priekopníka moderného maliarstva. Svoje nezastupiteľné miesto tu má aj Experimentálne centrum umeleckej výchovy Spoločnosti Andyho Warhola s cieľom podchytiť a usmerniť mladú generáciu. Ustanovizeň sa teší veľkej popularite a značnej návštevnosti domácich i zahraničných záujemcov, ktorí do Medzilaboriec prichádzajú nielen z kontinentálnej Európy, ale aj zo zámoria.

Z objektu múzea vyžaruje akási zvláštna magická aura. Akoby sa tu akumuloval celý umelcov farebný svet. Okrem atypicky riešeného interiéru budovy s kolorovanými schodmi vo vestibule, rovnako upúta nevšedná kompozícia fasády, ale tiež nápadité vybavenie exteriérových priestorov. V bezprostrednej blízkosti sú osadené pôsobivé objekty, ktoré výstižne demonštrujú Warholovo dielo Campbell's soup. Uprostred priľahlej fontány vizuálne zaujme svojrázna postava umelca s virtuálnym dáždnikom od sochára Juraja Bartusza. Napokon dômyselne riešený je aj samotný efektívny nápis na veľkoplášnej tabuli pred vstupom do intravilánu neďalekej obce Miková, z ktorej sa v roku 1913 vysťahovali za prácou do Ameriky rodičia veľikána domény výtvarného umenia, a ktorá ostane navždy spätá s jeho menom.

Tamara Hrabková

Metropola Šariša je jedným z mála miest na Slovensku, ktoré sa môžu pochváliť bezprostrednou blízkosťou piatich významných historických a kultúrnych pamätihodností. Reprezentujú ich starobylé pevnosti, z ktorých najstaršou a najrozsiahlejšou je Šarišský hrad. Jeho zrúcaniny sa vypínajú na izolovanom kopci severozápadne od Prešova a vytvárajú fascinujúcu prírodnú scenériu priamo nad susediacim mestečkom Veľký Šariš.

Hrad bol postavený v 13. storočí a striedavo patril kráľovi a šľachtickým rodinám. Mal dve nádvorja, ktorým dominovala 28 metrov vysoká veža a palác s rytierskou sálou. V roku 1660 v jednej zo strážnych veží explodoval pušný prach a dielo skazy zavŕšil následný požiar. Od tých čias objekt začal postupne chátrať a z kedysi mocného opevneného sídla ostali iba ruiny. V súčasnosti prebiehajú početné aktivity so zameraním na rekonštrukciu zachovaných reliktov, ktoré neúprosný čas aspoň čiastočne ochránil od deštruktívnej ruderizácie.

Šarišský hradný vrch bol v roku 1964 vyhlásený za prírodnú rezerváciu o rozlohe 145,74 ha. Príhľadné svahy sú zaujímavou botanicou lokalitou teplomilnej vegetácie s výskytom nového taxónu ďateliny šarišskej a vzácneho kosatca trávolistého. Je to najsevernejšie územie Slovenska, na ktorom sú zachytené rôzne biocenózy karpatských vyvrelín. Z krajinárskeho hľadiska celý kužellovitý kopec je mimoriadne cenným exotom doznievajúcej vulkanickej činnosti s prekrásnym panoramatickým výhľadom do údolia rieky Torysy.

Prvú tohoročnú septembrovú nedeľu Šarišský hrad ožil neopakovateľnou atmosférou retrospektívnych návratov do dávnej minulosti. Animácia postupne pre-

nikala po prístupovej ceste až do hradného nádvorja, ktoré sa pozvoľna ocitlo priamo v stredoveku. Dokonalá metamorfóza, ku ktorej prispelo nádherné letné počasie, nadobudla nebyvalé rozmery nielen počtom programových vystúpení, ale rovnako lámala rekordy svojou návštevnosťou. Pozvoľný výstup spestrovali jednotlivé stanovišťa, na ktorých sa prezentovali adepti divadelného umenia a ochotnícki herci so scénkami najrôznejších žánrov. Razom tu začali ožívať hradné panie, králi a princezné, dvorné dámy, šašovia, medzi ktorými sa objavili rôzne strašidlá, strigy, zbojníci, trpaslíci a všakovaké iné postavy dobovej kultúry.

Po privítacom ceremoniáli pri vstupnom portáli zaskvelo sa v plnej paráde rozsiahle nádvorie, ktoré lákalo strelbou z kuše, vrhacími sekerami či obzvlášť príťažlivou jazdeckou školou. Nechýbal ani tradičný folklór a hudobné skupiny, ktoré sa prezentovali na pódiu upraveného prírodného amfiteátra. To všetko sa prelínalo s omamnou vôňou opekaných špecialít, občerstvujúcich nápojov, lahôdok a sladkostí. Ba dokonca bolo možné na vlastné oči uzrieť starodávne varenie slivkového lekváru, pri ktorom sa nejednému zvedavcovi poriadne zbiehali slinky v ústach. Nespočetné stánky ponúkali rozmanité remeselné výrobky z vychýrených umeleckých dielní, takže každý si

napokon odnášal suveníry v súlade s vlastným vkusom a estetickým cítením.

Avšak najväčšej pozornosti sa predsa len tešili historickí šermiari, ktorých vystúpenie zaujalo všetky vekové kategórie. Na ich výkone bolo možné obdivovať rovnako zručnosť, zdatnosť ako aj pokoru, ale predovšetkým nekompromisné pravidlá fair play. Majstrovské kúsky tejto záľuby sa prezentovali v dokonalej symbióze s precíznosťou, umocnenou perfektným ovládaním dejín. Veď plejáda súbojov zavše demonštrovala barokové obdobie mušketerov, zašlú éru renesancie či chmúrne časy plienivých tureckých nájazdov.

Šarišské hradné hry 2008 sa svojím programom nesporne stali synonymom superlatívov a zapísali sa do análov ako mimoriadne vydarené kultúrno-spoločenské podujatie. Okrem iných významných hostí ho ocenil aj samotný primátor Veľkého Šariša Róbert Oros. Vysoko vyzdvihol záslužnú prácu usporiadateľov, miestneho Kultúrno-informačného centra a obetavých dobrovoľníkov. Na záver poďakoval všetkým, ktorí nezištne prispeli k úspešnému priebehu najatraktívnejšej akcie v plenéri rázovitého šarišského regiónu na východe Slovenska.

(th)

Tentoraz je v tajničke citát od ruského spisovateľa M. F. Dostojevského. Riešenie pošlite do konca októbra na adresu: **SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2**, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu alebo Slovenského literárneho klubu v ČR.

Tajnička v augustovom čísle ukrývala citát od českej spisovateľky Boženy Němcovej: „**Láska je choroba, ktorá sa nedá vyliečiť.**“ Knihy vyhrávajú **Jaromír Běhal, Praha 4, Oto Fajt, Praha 2 a Tamara Hrabková, Prešov.**

Srdečne blahoželáme!

<p>Tentoraz je v tajničke citát od ruského spisovateľa M. F. Dostojevského. Riešenie pošlite do konca októbra na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu alebo Slovenského literárneho klubu v ČR.</p> <p>Tajnička v augustovom čísle ukrývala citát od českej spisovateľky Boženy Němcovej: „Láska je choroba, ktorá sa nedá vyliečiť.“ Knihy vyhrávajú Jaromír Běhal, Praha 4, Oto Fajt, Praha 2 a Tamara Hrabková, Prešov.</p> <p>Srdečne blahoželáme!</p>							OSMIČKA V KARTÁCH	HYPNOTICKÝ STAV	3. ČASŤ TAJNIČKY	K (LEK.)	KTO MENTORUJE POUČOVATEĽ	JEDNODUCHÉ STAVBY
POMÔCKY: EDEA, IBON, KEAN, ARRAS, IŽ, CHANEL, OT, LIE, AD	ZAČIATOK ABECEDY	LICHTENŠTAJNSKO OLYMPIJSKÁ SKR.	1. ČASŤ TAJNIČKY	HLINÍK (ZN.)	SPÁJAJU NIŤOU	VŠEDNOSŤ, BANALNOSŤ	ŠPZ OSTRAVY (ČR)	METRIČKÁ STOPA				
ŠTÁT NA SEVERE USA							ZRUB (ZDROB.)	MESTO V KAMERUNE				
PROSTRIEDOK NA BIELENIE							DRAVÝ VTÁK	VÁHA OBALU				
POMEDZI				NÁSTROJ NA LISOVANIE	TORTA, PO ČESKY	KIDNEY DISEASE OF DIABETES						
					ANGLICKÝ HEREC (EDMUND, 1787)			V (ANGL.)			MUZICÍROVAL	VERU (NÁR.)
								REGIÓN				
	GRÉCKO- KATOLICKÝ MNICH	PSOVITÁ ŠELMA				DROBNÁ ŠELMA						HUDEBNÁ VÝCHOVA (SKR.)
		DEJOVÁ BÁSNICKÁ TVORBA				OBOJZVELNÍK						NEBEZPEČNÉ VIRUSOVÉ OCHORENIE
DRVIM NA PRACH							RÍMSKY DOMÁCI BÓŽIK		SI, PO ANGLICKY			
							OVANUTIE (BAS.)		4. ČASŤ TAJNIČKY			
OVINULO DRIEK PASOM							MASIVNA KOVOVÁ NÁDOBA					
							CUDZOKRAJNÝ DRAVÝ VTÁK					
SRBSKÉ MESTO				PREMENNÁ HVIEZDA				KONZUMOVALA				
				SNEŽNÝ ČLOVEK				KVAPKANIE				
ÚRADNÉ SPISY					DOSLOVNÝ PREKLAD				KREDITOVÝ SYSTÉM (SKR.)			CING
					BRITSKÉ SÍDLO				MUŽ Z BIBLIE			AKTY, PO ČESKY
FRANCÚZSKA MÓDNA NÁVRHÁRKA						VARENÍM PRIPRAV						VÁPNIK (ZN.)
						VYSOKÁ SÚKENNÁ OBUV						ČAROVNÉ ÚKONY
	POPLACH	ČLOVEK ZAOBERAJÚCI SA ETIKOU					PADÁK (ZDROB.)					
		DCÉRA KOLCHIDSKÉHO KRÁĽA					KALÓRIA (ZN.)					
ŠPZ PRAHY (ČR)			MENO NEWTONA					CHODEC (ZRIED.)				
			2. ČASŤ TAJNIČKY					POPOLAVO				
ŽENSKÉ MENO (29. 4.)				ZACHRAŇ					PEŇAŽNÁ JEDNOTKA NIEKT. ŠTÁTOV SKR.			
				OBLIŽ					SÚHVIEZDIA PÁV			
ADAM (DOM.)					VIDEOKLIP				JAPANESE YEN			DOPRAVOVAL VODNÝM TOKOM
					RÍMSKE ČÍSLO 4				SIVO			PREDSTAVITEL EU (JAVIER)
POZNATKY O ŽIVOTE							VÁM PATRIACE					POSLEDNÁ SPRÁVA (SKR.)
							ÚDIV					MESTO VO FRANCÚZSKU
MOHLUTNÝ ZEMSKÝ ÚTVAR						VYJADRILLO REČOU						
						SAMUEL (DOM.)						
	AMERICAN PHYSICAL SOCIETY (SKR.)	OSTROV V JADRANSKOM MORI			TAK, PO NEMECKY			ORANÍM UBRAL				
		CHYŤ (EXPR.)			SLADKÝ, OPOJNÝ NÁPOJ (EXPR.)			ŽENSKÉ MENO (30.1.)				
VŠETKO, PO ANGLICKY				VYROBENÝ, PO ANGLICKY					OBOČIE			
				TELOVÝCHOVNÁ JEDNOTA (SKR.)					HOČI, PO ČESKY			
PANTOMÍMA, PO ČESKY									DÁŽD, PO ANGLICKY			
KTO SPÁJKUJE									KAMEŇ NA OSTRENIE KOSY			

Slováci a karlovarský festival

Jednou z kultúrnych inštitúcií, vytvorených v ČR po rozdelení Československa, je aj Obec Slovákov, ktorá má i svoje regionálne organizácie.

Karlovarská organizácia patrí k tým najaktívnejším. Na podujatiach, ktoré jej výbor pripravuje pre svojich členov a ich rodiny, sa Slováci akosi prestávajú cítiť „jednou z menšín v ČR“, obnovujú si svoje národné zvyky a tradície, vracajú sa k národnej kultúre. Vari ani jeden mesiac neuplynie, aby výbor svojich členov nepozval na nejaké zaujímavé kultúrno-spoločenské podujatie. (Napríklad v Sokolove to bolo 30. augusta posedenie pri vatre pri príležitosti 64. výročia SNP.)

Táto organizácia si považuje za česť, že môže byť spolu s Mesom Karlove Vary, Folklórnym združením Českej republiky a Dyleňom – súborom piesní a tancov z Karlových Varov, organizátorom Medzinárodného folklórného festivalu, každoročne konaného v tomto kúpeľnom meste. Ľudové súbory sem tentoraz pozvali na 4.-7. septembra. Na slávnostnom otvorení tohtoročného, už trinásteho festivalu, boli prítomné také významné osobnosti ako je generálny konzul SR Ivan Nejeschleba, riaditeľ Slovenského inštitútu Igor Otčenáš, predseda Folklórného združenia ČR Zdeněk Pšenica, hejtmán Karlovarského kraja Josef Pavel, predseda ČOS Peter Lipták a iní. Slávnostné otvorenie tohto medzinárodného kultúrneho podujatia moderoval Peter Surňák, ktorý je členom Medzinárodnej rady folklórného festivalu. Vo svojom netradičnom vystúpení pripomenul aj blížiace sa významné – už 650. výročie vzniku kúpeľného mesta a prítomných oboznámil s dvanástimi rozličnými programami, z ktorých si počas festivalu majú možnosť vyberať. Zdôraznil, že pozvané súbory nebudú vystupovať iba v sálach hotela Thermal, ale aj v blízkom okolí mesta.

Milovníkom ľudového umenia sa počas štyroch dní predstavil folklór z dvoch svetadielov. Okrem známych českých, moravských a slovenských súborov tu vystúpili i také „hviezdy“ ako je Qala folk z Maľty, Bovec zo Slovinska, Odun z Jakutska a iní. Hlavný usporiadateľ festivalu zvykne naň pozývať hudobné, spevácke i tanečné ľudové súbory i z iných krajín. Minulé leto tu vystúpili aj umelci z Mongolska, Rumunska a Chorvátska.

Členom Regionálnych OS, ktorí sa už tradične zúčastňujú na tomto bohatom kultúrnom podujatí, bol venovaný najmä sobotný program s originálnymi vystúpeniami súboru Trenčan a Jaštěřice z Nejdku. Na dopoludnie bola pripravená prehliadka výstavy exkluzívneho karlovarského porcelánu a exkurzia do firmy J. Bechera spojená s ochutnávkou „trinásteho prameňa“. Odpoľudnia sa Slováci mali možnosť zabaviť na ľudovej veselici s muzikou ľudovej skupiny z Nejdku a po jej skončení bolo na programe slávnostné žrebovanie súťaže „Čo vieš o Slovensku?“ (víťazi si odniesli „slušné“ vecné ceny). Po večeri – slovenskej kapustnici zapíjanej kvalitnými vínami zo Slovenska – nasledoval všetkými pozvanými netrpezlivo očakávaný galakonzert s vystúpeniami najlepších súborov. Konal sa v parádnej kongresovej sále hotela Thermal a celý ho nahrával Český rozhlas.

Na záver nemožno nevysloviť dve poznámky týkajúce sa Karlových Varov. Tomuto mestu by mohli iné mestá závidieť jeho čistotu. Tu nevidíte žiadne odpadky, ani papiere či ohorky z cigariet, ani kúsky žuvačiek. Druhá poznámka: väčšina ľudí – starších či mladších, ktorých tu stretávate na ulici, rozpráva po rusky. I názvy na obchodoch sú napísané aj v ruštine, ruština sa dokonca nachádza i na propagačnom festivalovom plagátku. Nuž, či v tom nie je – jemne povedané – kus podriadenosti predstaviteľov mesta voči ruskému mamonu?

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.

Jedno číslo vás bude stáť len 10Kč (na Slovensku 10Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za december 2008 až december 2009 zaplatíte 12 x 10 = 120 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednajete telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavateľstvi MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 10/2008

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavateľstvi MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Nada Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Eva Svorová
Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distribúteri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštetpný závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 1. 10. 2008

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Nada Vokušová, Gabriela Vránová

Vydavateľstvi
spol. s r. o. **MAC**

U Plynárny 85/333, 101 00 Praha 10
tel.: 272 016 622, fax: 272 016 638
e-mail: vydavatelstvi@mac.cz

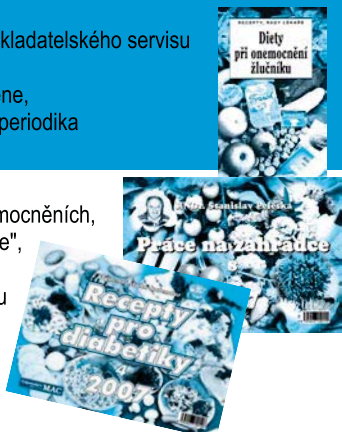
Nabízí

• zajištění

kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa predplatiteľského kmene,
distribúcie predplatiteľum pro periodika
i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře "Práce na zahrádce",
"Recepty pro diabetiky",
knihy s hobby a sportovní tematikou
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete
na www.mac.cz

Ľudia po práci

**Nulla est tam facilis res, quin difficilis sit, cum invitus facias.
Žiadna práca nie je tak ľahká, aby sa ti nezдалa ťažká, ak ju
nebudeš robiť rád.**

(Terentius)

Uprostred septembra sme v priestoroch pražského Café Teatra Černá labuť otvorili výstavu slovenského fotografa Vladimira Yurkovica, ktorá nesie názov „Men after work“. Vladimír Yurkovic sa narodil 8. 2. 1964 v Bratislave, žije v Malackách. V roku 1988 absolvoval medziodborové štúdium industriálneho dizajnu na SVŠT v Bratislave u profesorov M. Suchára a J. Vavru. Po škole začal pracovať ako dizajnér pre koncern Chirana v Starej Turej. Po roku 1989 prešiel do slobodného povolania a začal inklinovať ku grafickému dizajnu. V roku 1991 založil Štúdio September, s. s. r.o., ktoré sa venuje grafickému dizajnu, prepressu a printmanagingu. Od roku 1995 je súčasne majiteľom spoločnosti Yurkovic Design a v rokoch 1996-2005 vytvoril identitu a dizajn množstva výrobkov spoločnosti Stand Audio s. s. r.o. Je autorom knižného dizajnu viacerých výpravných kníh. Vo fotografickej tvorbe sa venuje subjektívnemu dokumentu, reklamnej a výtvarnej fotografii. Je tajomníkom GDC-Grafic Designers Club a členom predsedníctva Detského fondu SR. Získal Národnú cenu za design '97, Zlatú a Striebornú paličku Portorož 1998, bol víťazom a finalistom na London International Advertising Awards 1998 a 1999, získal deväť ocenených výročných správ v siedmich ročníkoch celoštátnej súťaže Trend, rad ocenení za práce v oblasti tvorby kalendárov 1994-2006, v roku 2004 Pálfiho srdce a ocenenie primátora mesta Malacky.

V každej chvíli je pravý čas postaviť sa na obhajobu vecí a pojmov, na ktorých vážnosti stojí svet. Práca, odsunutá uplynulou érou do pozície nutného zla, je však najsilnejším prejavom nášho postoja ku svetu. Obklopuje nás more ľudí, no musíme s nimi bývať alebo pracovať, aby sme spoznali, aké je ich skutočné ja. Vo chvíli, keď práca skončí, v krátkom čase, keď ešte doznieva jej posledný takt a rozum prepína svoju pozornosť na všetky tie bežné životné pochody, vyráža na povrch v gestách a vo výraze tváre. Spravidla to nie je dramatické gesto. Všetko sa odohráva v malých kvapkách potu na čele či nad hornou perou, únava priviera viečka, alebo adrenalín ešte stále pumpuje krv do slúch. Pozeráte sa tým ľuďom na ruky a dešifrujete ledva badateľné gesto. Alebo sa snažíte len z očí vyčítať, či táto chvíľa nasledovala po triumfe, alebo bol výsledkom tej snahy neúspech. Tu to nie je dôležité. Aj neúspech si vyžaduje kopu námahy a práce.

Prácou Vladimira Yurkovica je vytvárať veci a zachytávať svet. Okrem bežnej práce, ktorá sama o sebe už nie je celkom bežná, odovzdáva v súčasnosti väčšinu svojej energie vlastnému pôvodnému fotografickému projektu „Men after work“.

Filozofia projektu spočíva v zachytávaní výrazu ľudí bezprostredne po „výkone“ - naftára vo chvíli, keď ukončí vrt, spisovateľa po krste práve vydané knihy, hudobníka po koncerte, chirurga po operácii, kňaza po omši... Každý z portretovaných je ešte stále vo vlastnom prostredí, no vstupuje pred sivé pozadie do štúdiového osvetlenia ako na röntgen. Kúsok ateliéru rámuje všetkých do jednotného prostredia a svetla, v ktorom sú si všetci formálne rovní. Nezáleží na tom, či hneď za papierom pozadia je zákulisie Národného divadla, sakristia kostola, lekárska izba, obrovská montážna hala alebo maringotka v strede blata ropných vrtov na Záhorí pri teplote okolo 4°C. Sú skutoční.

Autorovým cieľom je zachytiť autentické pocity ľudí po práci, prejavené len gestom a výrazom tváre, odrážajúcej eufóriu, únavu, spokojnosť, či naopak. Stavajú sa pred aparát, aby nechali porovnať svoje úsilie s ostatnými. Sú takí, ako ich môže vidieť len málo kto. V podstate ani nezáleží na tom, či ich výraz spĺňa očakávanú predstavu o ľuďoch, ktorí práve vydali zo seba poslednú štipku energie. Dôležitá je pravda. Umelci hrajú zajtra v inom meste pre iných ľudí, ktorí majú po práci celkom inde, no celkom náhodne môžu stáť vedľa seba na výstave Vladimira Yurkovica. Tu nezáleží na mene v akejkoľvek podobe tohoto tvrdenia.

Rovnako ako práca, ani projekt „Men after work“, nemá koniec. Neustále vystupujú z anonymity noví ľudia, slávne osobnosti podávajú nové výkony a na druhej strane iní spoľahlivo opakujú presne tie isté úkony ako včera. To všetko preto, že kdesi za tým niekto potrebuje nové vynálezy rovnako ako sa potrebujeme spoľahnúť na to, že chlieb bude rovnako dobrý ako včera.

Stano Bellan